

Certificering van kleine bosbedrijven

H. van Blitterswijk, J.J. de Jong & C.J.M. van Vliet

Alterra-rapport 031, ISSN 1566-7197

Certificering van kleine bosbedrijven

Certificering van kleine bosbedrijven

**H. van Blitterswijk
J.J. de Jong
C.J.M. van Vliet**

Alterra-rapport 031

Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen, 2000

REFERAAT

H. van Blitterswijk, J.J. de Jong en C.J.M. van Vliet, 2000. *Certificering van kleine bosbedrijven*. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Alterra-rapport 031. 78 blz.

Certificering van bos is de laatste jaren wereldwijd en ook in Nederland toegenomen. In Nederland is 69.000 ha bos gecertificeerd. Vanuit de politiek en de milieubeweging bestaat de wens dat dit areaal verder toeneemt. Particuliere boscijzenaren zijn echter terughoudend vanwege de hoge kosten die niet door financiële baten worden gedekt. Met name bij de kleine bosbedrijven zijn de kosten van certificering per hectare hoog.

In deze studie is onderzocht waaruit de kosten voor certificering bestaan en hoe hoog deze zijn. Daarbij is gebruik gemaakt van informatie van de certificeerders (SGS en SKAL), gecertificeerde bosbedrijven, de Unie van Bosgroepen, het Boschap, het Landbouw Economisch Instituut en buitenlandse ervaring. Het blijkt dat de kosten bij standaard certificering dermate hoog zijn dat dit voor kleine bosbedrijven gezien hun bedrijfseconomische situatie, niet haalbaar is. Groeps-certificering is in bepaalde opzichten goedkoper, maar veroorzaakt ook extra kosten voor groepsadministratie en coördinatie. Groeps-certificering kan wel uitkomst bieden met financiële steun en wanneer de werkwijze voor certificering van kleine bosbedrijven wordt aangepast en de eisen waaraan een klein bosbedrijf moet voldoen duidelijk worden gemaakt.

Trefwoorden: bosbeheer, certificering, duurzaam bosbeheer, kosten, baten, bosbedrijfsvoering.

ISSN 0927-4499

Dit rapport kunt u bestellen door NLG 40,00 over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 031. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2000 Alterra Research Instituut voor de Groene Ruimte,
Postbus 125, NL-6700 AC Wageningen.

Tel.: (0317) 474200; fax: (0317) 424812; e-mail: postkamer@Alterra.wag-ur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alterra is de fusie tussen het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN) en het Staring Centrum, Instituut voor Onderzoek van het Landelijk Gebied (SC). De fusie is ingegaan op 1 januari 2000.

Inhoud

1	Inleiding	13
2	Opzet van het onderzoek	15
3	Kosten en baten van certificering van bos	17
3.1	Algemeen	17
3.2	Kosten van certificering	18
3.2.1	Kosten aan de certificerende instantie	19
3.2.2	Kosten voor administratie en documentatie	21
3.2.2.1	Kosten voor inventarisaties	21
3.2.2.2	Kosten voor het beheersplan	23
3.2.2.3	Bijhouden administratie	24
3.2.3	Kosten voor aanpassing van het beheer	24
3.2.4	Begeleiden certificeerder	26
3.2.5	De kosten kort samengevat	27
3.3	Baten van certificering	28
3.4	Afweging van kosten en baten	30
4	Certificering van kleine bosbedrijven in Nederland	33
4.1	Algemeen	33
4.2	Het Nederlandse Bosbezit	33
4.3	Small enterprise certificering	38
4.4	Groepscertificering	40
4.4.1	Kosten aan de certificerende instantie bij groepscertificering	45
4.4.1.1	Ervaringen in het buitenland	45
4.4.1.2	Scenarioberekeningen	47
4.4.2	Kosten groepsvertegenwoordiger	51
4.4.3	Kosten begeleiding en overleg	51
4.4.4	Samenvatting van de kosten bij groepscertificering	52
4.5	Discussie	53
5	Conclusies en aanbevelingen	55
5.1	Conclusies	55
5.2	Randvoorwaarden	57
5.3	Aanbevelingen	58
	Aanhangsel 1 Referenties	59
	Aanhangsel 2 Lijst van tabellen, schema's en illustraties	63
	Aanhangsel 3 Certificering, principes en systemen	65
	Aanhangsel 4 De certificering in Nederland	71
	Aanhangsel 5 Wereldwijd uitgevoerde groepscertificeringen	73
	Aanhangsel 6 Toelichting op de scenario's	75

Woord vooraf

Certificering van bosbeheer is een middel om zowel beheerders als gebruikers van bos te stimuleren zich bij hun beslissingen te laten leiden door een expliciete standaard voor goed of duurzaam bosbeheer. Voor de daadwerkelijke invoering van certificering is in ons land met name het kostenaspect een punt van zorg. Dit houdt verband met de relatief zeer kleine omvang van de individuele bosbedrijven en de bij voortduring slechte bedrijfseconomische resultaten in de Nederlandse particuliere bosbouw. Met het oog op deze problematiek is op verzoek van het IKC Natuurbeheer en de Begeleidingscommissie Bosonderzoek een studie verricht naar de kosten en knelpunten van certificering bij kleine bosbedrijven. Het onderzoek maakt deel uit van het LNV/DWK onderzoeksprogramma "Bossen in ecologische en maatschappelijke context".

Voor deze studie hebben we gebruik kunnen maken van gegevens en adviezen van vele personen die we hier graag willen bedanken (zie ook Aanhangsel 1). Allereerst zijn dat de beheerders die ons hun ervaringen vertelden met certificering van hun bosbedrijven: de heren Lub, Bonekamp, Kuper, Van Beusekom, Van Tuyll van Serooskerken, Van Elst en Bruggemans. Daarnaast hebben we veel informatie en steun gehad van de adviseurs van de FSC werkgroep Nederland i.o.: de heren Aalders, Heezen, Van Tol, Nas en mevrouw Boetekees. Voor aanvullende informatie op specifieke punten danken we de heren Willems, Bakker, Savenije, Leslie, Jenkins en Smith. Ook bedanken wij de heer van der Goot voor zijn bijdragen aan de paragraaf over baten van certificering. Dankzij de kritische en stimulerende begeleiding van de heren Busink, Van Tol en Willems kon het onderzoek in goede banen geleid worden ondanks de complexiteit van de materie. Als laatste zijn we veel dank verschuldigd aan onze collega Ad Olsthoorn voor zijn becommentariëring van de opeenvolgende concepten en zijn aanwijzingen op diverse onderdelen van de studie.

Wij hopen dat onze bevindingen een nuttige rol kunnen spelen bij de ideevorming en het debat over de toekomstige ontwikkelingen rond certificering. Indien dit leidt tot oplossingen waardoor ook de vele kleine boseigenaren in staat gesteld worden aan te tonen dat zij hun bos goed beheren, dan doet dat ons ook persoonlijk genoegen.

Henk van Blitterswijk
Anjo de Jong
Kees van Vliet

Samenvatting

Dit rapport schetst de stand van zaken met betrekking tot certificering van bosbedrijven in Nederland. Ook komen de kosten van verschillende vormen van certificering aan de orde. De bedragen die worden genoemd voor certificering van kleine bosbedrijven moeten met de nodige voorzichtigheid worden gezien, omdat ze zijn gebaseerd op modelberekeningen en niet op harde ervaringscijfers.

Diverse gemeenten en drie regio's van Staatsbosbeheer zijn reeds gecertificeerd, de overige regio's van Staatsbosbeheer volgen binnenkort. In enkele jaren tijd is de oppervlakte gecertificeerd bos gegroeid naar bijna 69.000 ha. Van de kleinere bedrijven is nog geen enkel gecertificeerd.

Een inventarisatie van de baten van certificering wijst uit dat de baten vooral immateriële baten zijn die liggen op het vlak van imago en public relations. Hoewel volgens andere onderzoeken in enkele landen wel een meerprijs voor gecertificeerd hout wordt betaald aan de bosbeheerder bestaan de financiële baten in Nederland overwegend op papier. Voor Nederland zijn ze niet met zekerheid aan te tonen. Wel wordt er in de verwerkingsketen hier en daar een meerprijs betaald. Andere, verder reikende maatschappelijke baten zijn goed mogelijk, met name wanneer door groepsvorming en onder leiding van bosbouwdeskundigen het bosbeheer in Nederland verder professionaliseert. Certificering kan hiervoor heel goede impulsen bieden.

De kosten van certificering worden door de eigenaar betaald. Voor standaardcertificeringen die in Nederland zijn uitgevoerd voor bedrijven tussen 280 en 8000 ha, lopen de kosten die betaald zijn aan de certificeerder uiteen van f 1 tot f 9 per hectare per jaar. Naarmate de bedrijven kleiner worden, nemen de kosten snel toe. Voor de zeer kleine (25 ha) en kleine (100 ha) bosbedrijven zijn de verwachte kosten van standaardcertificering becijferd op f 52 tot f 96, respectievelijk f 26 tot f 51 per ha per jaar.

Voor grote bosbedrijven vormen de kosten geen probleem. Ze kunnen bovendien veelal aan andere kostenplaatsen worden toegerekend. Voor kleinere echter zijn de kosten, gezien in het licht van de totale bedrijfseconomische situatie, zo hoog dat certificering financieel onbereikbaar is. Ook bij de zogenaamde “small enterprise certificeringen”, hoewel speciaal bedoeld voor kleine bosbedrijven, zijn de kosten te hoog (f 30 - f 40 per ha per jaar).

Groeps-certificering is lange tijd gezien als oplossing voor het probleem van de hoge kosten. In verschillende landen zijn, in uiteenlopende vormen, gezamenlijke- of groeps-certificeringen uitgevoerd. Bij deze certificeringen weegt het voordeel van de grotere gezamenlijke oppervlakte op tegen de extra kosten die moeten worden gemaakt voor de organisatie en administratie van de groep. Hoewel ook bij groeps-certificeringen de kosten per hectare per jaar hoog zijn, liggen ze wel veel lager

dan de kosten van standaardcertificeringen. De berekende kosten per ha per jaar lopen uiteen van minimaal f 14 tot f 60 .

Groeps-certificering alleen is geen oplossing voor de hoge kosten van certificering van kleine bosbedrijven. Het lijkt wel de minst dure optie. Verdere verlaging van de kosten kan wellicht tot stand komen door het opstellen van specifieke richtlijnen voor een eenvoudig beheersplan en een eenvoudige inventarisatiemethode voor kleine bosbedrijven. Daarbij zou de certificeerder de controleprocedures moeten afstemmen op de overwegend kleine bosbedrijven bij groeps-certificering. Een tweede mogelijkheid is dat er een combinatie wordt gemaakt met de Regeling Natuurbeheer. Wanneer een bosbedrijf subsidie krijgt voor bepaalde doelpakketten in dat kader, kan dat voor de certificeerder een aanwijzing zijn dat het bos aan bepaalde voorwaarden voldoet, zodat bespaard kan worden op veldbezoek. Een derde mogelijkheid is dat de Nederlandse overheid, die een voorstander is van duurzaam bosbeheer en professionalisering van de bosbouwsector, een financiële bijdrage levert aan boscijgeenaren rechtstreeks of aan reeds bestaande organisaties zoals de Regionale Bosgroepen om als groepsvertegenwoordiger bij certificering op te treden.

Figuur 1. Gecertificeerd hout als “marketing tool” en voor public relations (Uit: NRC Handelsblad, 6 januari 2000)

Summary

This report gives an overview of the state of affairs of forest certification in The Netherlands, with an emphasis on the costs of various methods of certification for small forest enterprises. The figures for certification costs of small enterprises have to be treated carefully, because they are based on theoretical calculations and not on practical experience.

Some municipalities and about half of the regions managed by the Dutch State Forest Service are certified, the other regions of the Service will follow shortly. Within only a few years the certified forest area in the Netherlands expanded from zero to 69.000 hectares. All of this belongs to larger enterprises. None of the smaller enterprises has been certified so far.

A brief survey of the general benefits of certification shows that the benefits for the Dutch forest manager are related to public relations and corporate image and that benefits in financial terms are merely theoretical. According to other researchers, in some countries certified wood fetches price premiums for the forest manager. However, no such premiums can be proven for the Netherlands. Here, only in the wood processing industry price premiums are obtained. Certification may also lead to other, farther reaching benefits when, partly as a result of group formation and guidance by a professional forester, the professionalism of the forest sector increases. Certification could very well give positive impulses to this.

All costs of forest certification have to be paid for by the forest owner. For standard certifications, carried out in the Netherlands for forest enterprises between 280 and 8.000 hectares, costs ranged between dfl 1 and dfl 9 per hectare per year (only the costs to be paid to the certifier). When enterprises are smaller, costs per hectare per year rise disproportionately. For the very small enterprises (25 ha) and the small ones (100 ha) costs vary between dfl 52 – dfl 96 and dfl 26 – dfl 51 per ha per year respectively.

The certification costs are affordable for larger forest enterprises. For small enterprises, certification costs are unreasonably high certainly when compared with the yearly turnover of a small forest enterprise. The so called “small enterprise certificate”, though especially aimed at smaller forest enterprises is no solution, because the costs are still too high (ranging from dfl 30 to dfl 40 per ha per year).

Group certification was long considered as a possible solution for the problem of the high costs. In various countries such group certifications were carried out, with different group constructions. The advantage of a larger area outweighs the extra costs of organisation and administration of the group. Nevertheless, also with group certification, the costs per hectare per year are high. Calculated annual costs range from dfl 14 to dfl 60 per ha.

Hence, though it does seem the least expensive option for certification of forest enterprises in the Netherlands, group certification alone will not solve the problem of high cost for small forest enterprises. Part of the solution may be found in formulating specific guidelines for a simple, basic management plan and simple inventarisation methods for small forest enterprises. At the same time the certifier ought to adjust the checking procedures to the majority of the small enterprises in a group certification.

A second possibility is a combined and coordinated flow of information. When a forest enterprise meets the requirements for the “Subsidieregeling Natuurbeheer” (a national grant scheme for nature management) this could be an indication for the certifier that the forest meets certain requirements. The time needed for fieldwork could then be reduced.

A third possibility is that the Dutch Government –much committed to sustainable forest management- gives a financial contribution to enable already existing regional organisations (like the “bosgroepen”, “co-operative forest management support groups”), to act as a well-equipped group representative in forest certification.

1 Inleiding

Certificering van bosbeheer en bosproducten heeft de afgelopen jaren steeds meer ingang gevonden, ook in Nederland. Wereldwijd was in december 1999 ruim 17.900.000 ha gecertificeerd, in Nederland 69.000 ha (websites Forest Stewardship Council, december 1999). In Finland was volgens een nationaal certificeringsprogramma in januari 2000 al bijna 14 miljoen hectare gecertificeerd (bijna 50% van het bos, ongeveer 180.000 eigenaren). In Canada, eveneens volgens een nationaal systeem, was eind 1999 12 miljoen ha gecertificeerd. De toename in gecertificeerd areaal gaat snel en gecertificeerde producten zijn steeds talrijker op de consumentenmarkt.

De Nederlandse overheid heeft in internationaal verband sterk aangedrongen op stimuleren van duurzaam bosbeheer en ook in grote mate bijgedragen aan het ontwikkelen van certificering. Onder Nederlandse bosbeheerders is certificering al enkele jaren onderwerp van -soms hevige- discussies; in tijdschriften verschenen diverse artikelen, een studiedag van de Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging werd aan het onderwerp gewijd en in de Vaste Kamercommissie van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij werden vragen gesteld. De discussie en vragen richten zich enerzijds op de noodzaak van certificering, anderzijds op de kosten en de baten van het systeem. Particuliere eigenaren hebben vooral moeite met de kosten. Vooral voor het kleine bosbezit zijn de kosten van certificering relatief hoog. Het lijkt er desondanks op dat certificering steeds algemener zal worden en dat ook kleine bosbedrijven er wellicht niet aan kunnen ontkomen. Er bestond daarom behoefte aan onderzoek naar de mogelijkheden van certificering voor de kleine bosbedrijven.

Doel van dit onderzoek is om een goed begrip te krijgen van de kosten en van de andere problemen waar kleine bosbedrijven in Nederland bij certificering mee te maken kunnen krijgen en hoe deze eventueel opgelost zouden kunnen worden. Bij het onderzoek zijn de ervaringen van gecertificeerde en niet gecertificeerde beheerders tot nu toe uitgangspunt geweest. Naast de ervaringen in Nederland wordt ook gebruik gemaakt van ervaringen in het buitenland.

Het onderzoek gaat niet in op de algemene aspecten van duurzaam bosbeheer, evenmin wordt de vraag beantwoord in hoeverre certificering daaraan een bijdrage levert. Het onderzoek gaat tot het punt waar het hout het bos verlaat en behandelt niet het verwerkingstraject, de zogenaamde “chain of custody”.

Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 wordt toegelicht hoe dit rapport tot stand is gekomen. Hoofdstuk 3 beschrijft waaruit kosten en baten mogelijk bestaan en geeft een overzicht van de kosten bij een standaardcertificering. Het betreft hier reeds uitgevoerde certificeringen, van uitsluitend grote bosbedrijven. In hoofdstuk 4 wordt certificering

vervolgens toegespitst op kleine bosbedrijven en worden de kosten berekend voor groepen van verschillende samenstelling. Behalve de gebruikelijke informatie, is in de aanhangsels nuttige informatie opgenomen voor wie meer wil weten over de achtergronden van certificering en de stand van zaken.

2 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd door drie onderzoekers van Alterra, daarin bijgestaan door een begeleidingsgroep van deskundigen uit de bosbouwsector en het beleid (zie Aanhangsel 1). De resultaten uit de verschillende stappen van het onderzoek zijn regelmatig teruggekoppeld met de begeleidingsgroep in de vorm van tussenrapportages en korte presentaties tijdens bijeenkomsten. De reacties uit de begeleidingsgroep werden in volgende rapportages verwerkt.

Er is gekozen voor een scenariobenadering, omdat er in Nederland weinig tot geen praktijkervaring is met groeps certificering en de ervaringen in het buitenland niet zonder meer vergelijkbaar zijn.

Het onderzoek bestond uit de volgende stappen:

Eerste oriëntatie

De beschikbare informatie over certificering is breed geïnventariseerd (literatuur, internet, interviews) en vervolgens is ingezoomd op verschillende systemen voor certificering van kleine bosbedrijven. Vooral het internet is een rijke bron van informatie gebleken, vandaar dat in aanhangsel 1.4 een aantal interessante websites is opgenomen.

Verzamelen informatie over gecertificeerde bossen

Om een overzicht te kunnen maken van de reeds gecertificeerde bossen en de verschillende systemen van certificeren wereldwijd, is vanaf internet informatie verzameld. Internet leverde ook de samenvattingen van certificeringsrapporten die inzicht geven in de gecertificeerde bosbedrijven, oppervlakten en soort bos. Deze samenvattingen bevatten tevens de namen en adressen van contactpersonen waar verdere informatie is ingewonnen (m.n. over kosten, organisatiestructuur en beheersplannen).

Inventariseren stand van zaken met betrekking tot certificering in Nederland

De certificeerders SKAL en SGS in Nederland hebben inzicht gegeven in het proces van certificeren, de mogelijkheden die er voor groeps certificeringen zijn of waaraan wordt gewerkt en de vermoedelijke kosten die dat met zich mee gaat brengen. Andere belanghebbenden uit de Nederlandse bosbouw hebben informatie verstrekt over het standpunt van de betreffende organisatie. Reeds gecertificeerde bosbeheerders hebben informatie verstrekt over de redenen, de kosten en de consequenties van certificering.

Inventariseren situatie bos en bosbezit in Nederland

De eigendomssituatie van het Nederlandse bos is geïnventariseerd aan de hand van cijfers van onder andere Het Boschap. De Unie van Bosgroepen heeft gegevens verstrekt over de mate waarin bosbeheerders zijn georganiseerd.

Scenarioberekeningen

Met de financiële gegevens die door de certificeerders en door gecertificeerde instanties beschikbaar werden gesteld is een overzicht gemaakt van kosten. Vervolgens zijn hiervan enkele scenario's afgeleid voor situaties die zich in Nederland voor kunnen doen. Voor deze scenario's zijn als voorbeeld de kosten voor certificering berekend.

3 Kosten en baten van certificering van bos

3.1 Algemeen

De beslissing van een beheerder om wel of niet over te gaan tot certificering van het bosbedrijf is gebaseerd op de afweging van alle kosten en baten. Niet alleen commerciële en financiële argumenten, maar vaak ook ideële argumenten spelen daarbij een rol (Scrase, 1999; Thornber, 1999). De meeste bezwaren tegen certificering hebben te maken met de kosten en de onzekere baten of zelfs het geheel ontbreken van financiële baten (Scrase, 1999; IIED, 1999; Pajari, Peck en Rametsteiner, 1999).

Certificering van bosbeheer houdt in dat een onafhankelijke instelling, de certificeerder, toetst aan de hand van een tevoren opgestelde en goedgekeurde standaard of het beheer van een gebied aan alle gestelde eisen voldoet. In principe zijn er voor bosbeheer in Nederland vier mogelijkheden voor certificering van bosbeheer:

- op basis van een standaard voor milieuzorgsystemen (Environmental Management Systems, EMS, bijvoorbeeld ISO 14001, of EMAS),
- op basis van een standaard voor “quality management” (bijvoorbeeld ISO 9000)
- op basis van een standaard voor goed bosbeheer (zoals de Forest Stewardship Council, FSC).
- op basis van het EKO-keurmerk, dat kan worden verleend door SKAL Nederland

In grote lijnen kunnen deze systemen in twee categorieën worden verdeeld (zie voor een uitgebreide beschrijving Aanhangsel 3, Certificering, principes en systemen):

- **Proces standards** die opgebouwd zijn rond “environmental management” of “quality management” (zoals ISO 9000, ISO 14000)
- **Performance standards**, waarin principes, criteria, en normen staan beschreven waaraan het bosbeheer minimaal moet voldoen. (Zoals FSC en EKO)

De FSC standaard voor goed bosbeheer omvat weliswaar een procesgedeelte, maar niet zo uitgebreid als bij een ISO standaard. Een processtandaard stelt geen absolute instapen aan het prestatieniveau; een product- of performance standaard doet dat wel. Omdat met certificering goed bosbeheer wordt nagestreefd, ligt het voor de hand om voor bosbeheer een standaard te kiezen die meteen vanaf het begin een zeker minimumniveau eist. Tot dusver is de FSC standaard de enige die in Nederland operationeel is. Het is ook goed mogelijk om proces- en performance standaarden te combineren (Hortensius, 1999).

Voor certificering van Nederlandse bossen zijn de FSC- en ISO-systemen het meest actueel. Het Pan Europees Forest Certification systeem (PEFC) wordt verder uitgewerkt, maar is nog niet operationeel.

Daarnaast heeft de Nederlandse overheid, in vervolg op de in Europees verband opgestelde Helsinki criteria voor goed bosbeheer een aantal minimeisen

geformuleerd voor goed bosbeheer. De Stichting Keurhout controleert of certificaten die Nederland binnenkomen, aan deze minimumeisen voldoen. Weliswaar is er in Nederland wel een EKO-keur voor bos verleend, maar het blijkt dat EKO-keur vooral voor biologische landbouw bedoeld is en niet zozeer is toegesneden op bossen. Wellicht biedt het EKO-keur mogelijkheden voor tijdelijk bos op landbouwgronden maar dit is nu niet verder onderzocht.

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de elementen waaruit de kosten en baten bij certificering zijn opgebouwd. Omdat er geen financiële gegevens zijn van bosbedrijven die ISO- en/of EKO gecertificeerd zijn in Nederland, is dit hoofdstuk gebaseerd op certificeringen volgens de FSC standaard. De in Nederland tot dusver uitgevoerde certificeringen gingen uit van de internationale FSC standaard; inmiddels is een Nederlandse FSC-standaard vastgesteld, die binnenkort ter goedkeuring aan de FSC wordt voorgelegd. Zoveel mogelijk worden concrete cijfers van de kosten gegeven.

Tot nu toe zijn twee certificeerders actief in Nederland op bosgebied: SKAL en SGS beiden met een vestiging in Nederland (zie voor meer informatie Aanhangsel 4 De certificering in Nederland). Het is echter ook mogelijk voor buitenlandse certificeerders om in Nederland certificeringen uit te voeren.

3.2 Kosten van certificering

Om voor certificering in aanmerking te komen moeten het bos, het beheer en de administratie aan een aantal voorwaarden voldoen. De certificeerder moet uit documenten kunnen opmaken dat de aanvrager inderdaad eigenaar is van het betreffende bos, dat er een planmatig beheer wordt gevoerd en dat het beheer en het bos voldoen aan de eisen die de standaard stelt. Dat laatste punt wordt eveneens –al dan niet steekproefsgewijs- in het bos gecontroleerd. De certificeerder moet voor de verleende diensten worden betaald. Daarnaast zal de beheerder tijd vrij moeten maken om de certificeerder van informatie te voorzien.

In veel gevallen voldoen de samenstelling van het Nederlandse bos en de manier waarop beheers- en oogstingrepen plaats vinden al aan de eisen die in de FSC standaard worden gesteld. Voor de bedrijfsadministratie is dat waarschijnlijk minder het geval. Waar nodig, moeten kosten worden gemaakt om het beheer en/of administratie in overeenstemming te brengen met de gestelde eisen.

Samengevat kunnen bij certificering van een bosgebied de volgende kosten ontstaan:

- kosten aan de certificerende instantie
- kosten voor administratie en documentatie
- kosten voor aangepast beheer om aan de standaard te voldoen
- tijd die nodig is om certificeerder te begeleiden

In de volgende paragrafen wordt hierop verder ingegaan.

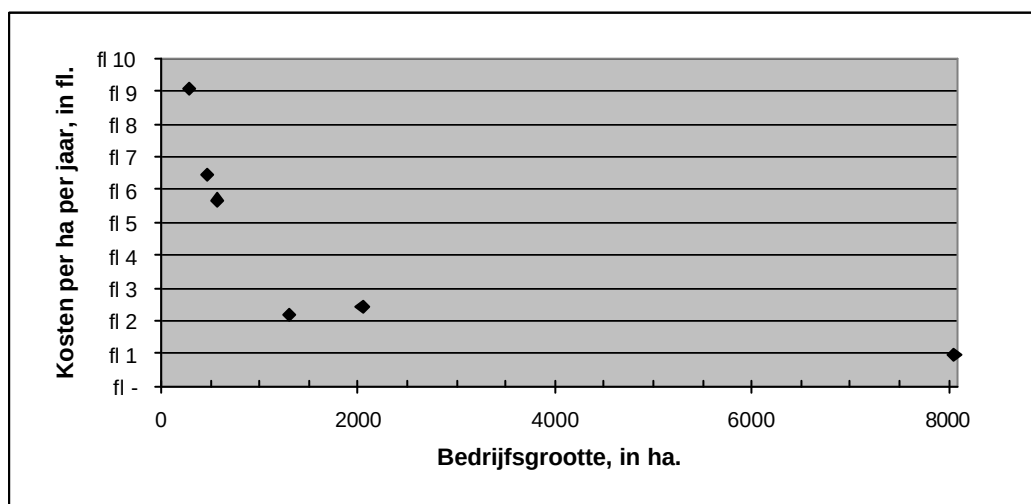
3.2.1 Kosten aan de certificerende instantie

De certificeerder maakt kosten tijdens de verschillende fasen van certificering van een bosbedrijf:

- eerste beoordeling (ook wel pre-assessment, of pre-scoping)
- grote inspectie (of main assessment, main inspection) bestaande uit:
  - bestuderen documenten (beheersplan, werkplannen, contracten)
  - inspectie in het bos
  - stakeholder-analyse
- periodieke controles (periodical inspection, surveillance audit)

Deze kosten worden bij de boseigenaar in rekening gebracht. Ze bestaan uit de aanvangskosten voor de certificering van het beheer (eerste beoordeling en grote inspectie) en de jaarlijks terugkerende kosten voor de periodieke controle. De kosten voor een grote inspectie keren elke vijf jaar (de geldigheidsduur van een certificaat) terug.

De kosten worden beïnvloed door tariefsverschillen tussen certificeerders en de tijd die een certificeerder nodig heeft voor reizen en voor inspectie van de documenten en het bos. Dat laatste is ook afhankelijk van de ligging van de (afzonderlijke) terreinen, de complexiteit van het bos, de intensiteit van beheersmaatregelen, de mate waarin de administratie op orde is, de mate van organisatie van een beheerder en de hoeveelheid en intensiteit van controles. De beheerder kan de kosten verlagen door de benodigde gegevens goed te administreren.

Figuur 2. Kosten aan de certificeerder voor het Standaard certificaat bij bedrijven met verschillende oppervlakte bos, in f/ha/jaar.

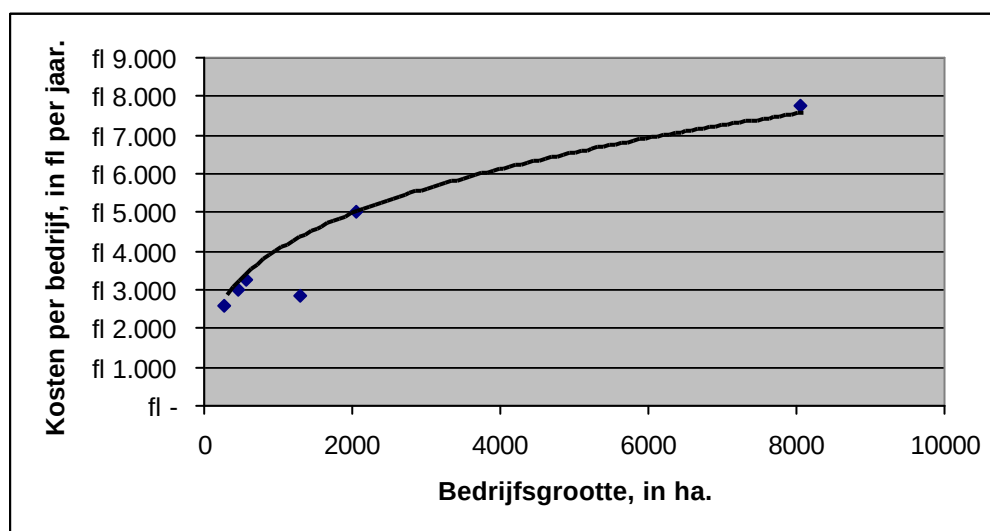
Deze kosten zijn daarnaast afhankelijk van de bedrijfsgrootte, maar het verband tussen bedrijfsgrootte en kosten per bedrijf is niet lineair. Dit blijkt uit Figuur 2, waarin van gecertificeerde bosbedrijven de gemiddelde kosten aan certificeerder per

hectare per jaar zijn weergegeven (mond. med. Bonekamp, Bruggemans, Lub, van Elst, van Beusekom, Kuper, 2000).

De kosten per hectare liggen voor een bedrijf van duizend hectare of meer rond de f 1 tot f 3. De kosten aan certificeerder¹ voor standaard certificering van regio's van Staatsbosbeheer (Gelderland, Flevoland/Overijssel en Groningen/Drenthe) komen uit op gemiddeld f 0,90 tot f 1,25 per ha per jaar (mond. med. Van Tuyll, 1999).

Bij bedrijven onder de duizend hectare stijgen de kosten per hectare snel naarmate de bedrijven kleiner worden, tot ruim f 9 voor een bedrijf van 283 ha (tot dusver zijn in Nederland geen kleinere bedrijven gecertificeerd). Dit komt doordat een deel van de kosten aan certificeerder uit vaste kosten bestaat. Voor ieder bedrijf wordt namelijk, ongeacht de grootte, een checklist nagelopen, het bos jaarlijks bezocht, gerapporteerd etc. Gelet op de tijd die hiermee gemoeid is, in combinatie met het dagtarief, wijst dat in de richting van ten minste f 1000 tot f 1500 per jaar voor de kosten aan de certificeerder, onafhankelijk van de bedrijfsgrootte. Extrapolatie van de punten in Figuur 3, waarin de kosten per bedrijf van de tot nu toe gecertificeerde bosbedrijven zijn weergegeven, wijst ook in die richting. Dit betekent dat de kosten voor een bosbedrijf van 25 ha minimaal f 40 tot f 60 per ha per jaar zullen zijn. Daarbij moet worden bedacht (zie paragraaf 4.2) dat het grootste deel van de Nederlandse bosbedrijven een veel kleinere omvang heeft dan 283 ha.

De eerste keer zullen in veel gevallen de kosten het hoogst zijn. Bij een volgende certificeringsperiode (5 jaar) zullen ze iets omlaag gaan doordat er geen eerste beoordeling plaats zal vinden. Hoeveel dit in kosten scheelt is niet precies bekend, maar gezien de gegevens in Aanhangsel 6 moet gedacht worden aan een verlaging van ca. 10-20%. De kosten zijn voor de hele periode van vijf jaar berekend en vervolgens omgerekend naar kosten per hectare per jaar.

Figuur 3. Kosten aan de certificeerder per bedrijf voor de reeds gecertificeerde bosbedrijven, in f /jaar.

¹ De term "kosten aan (de) certificeerder" wordt vaak gebruikt. Daarmee worden die bedragen bedoeld die de certificeerder in rekening brengt.

3.2.2 Kosten voor administratie en documentatie

De kosten voor administratie en documentatie zijn afhankelijk van de grootte van het bosbezit en de intensiteit van de bosbouwingsrepen. Ze bestaan uit

- kosten voor een beheersplan (inclusief kosten voor inventarisaties);
- kosten voor het bijhouden van administratie (contracten, nota's, gegevens over houtoogst en -verkoop).

Omdat vanuit de FSC standaard niet precies duidelijk is wat de eisen zijn voor bedrijven van uiteenlopende grootte, speelt –zeker in het begin– de certificeerder een belangrijke rol bij dit kostenaspect. Immers, binnen de ruimte die de standaard biedt, stelt de certificeerder vast wat ‘voldoende’ is.

Tenminste van grotere bosbedrijven zou worden verwacht dat de administratie op orde is en dat er een beheersplan is waar een certificeerder een controle op kan baseren. Toch blijkt uit recent uitgevoerd onderzoek (van Blitterswijk en van Vliet, 2000, in concept) dat circa 20 % van de bosbedrijven groter dan 100 ha niet over een beheersplan beschikt. Bij kleinere bosbedrijven (5 – 25 ha) loopt. Het percentage zonder beheersplan op tot 60%. Hoe het staat met de overige administratie, zoals het bijhouden van bijvoorbeeld oogst- en verkoopgegevens, is onbekend.

Zeker voor de kleinere bosbedrijven, maar ook voor een deel van de grotere, betekent certificering een toename van de administratieve bezigheden en extra kosten voor een beheersplan. De standaard van FSC vraagt weliswaar om documentatie *in overeenstemming met de aard en grootte van het bosbedrijf*, maar niet duidelijk is aan welke minimumeisen bosbedrijven van uiteenlopende grootte moeten voldoen. De bedrijven die nog niet over de benodigde plannen beschikken, zullen geneigd zijn de kosten voor het opstellen hiervan geheel toe te rekenen aan certificering. Sommigen zijn van mening dat dat niet terecht is en dat een bosbedrijf, ook los van certificering, over een beheersplan hoort te beschikken. Een deel van de kosten zou dan aan (het verbeteren van) de bedrijfsvoering moeten worden toegerekend. Deze mening is gegrond als de betreffende bedrijven daadwerkelijk voordeel zien in een betere bedrijfsvoering en er baat bij hebben. Wanneer de kosten voor het verbeteren van de administratie en documentatie niet aan certificering worden toegerekend, dient men zich er van bewust te zijn dat deze verbetering ook niet als baten van certificering kan worden aangedragen.

3.2.2.1 Kosten voor inventarisaties

De inventarisaties vormen onderdeel van het beheersplan. Omdat ze een belangrijke kostenpost hiervoor kunnen zijn, wordt er apart aandacht aan besteed. De kosten voor inventarisaties hangen uiteraard sterk af van de vereiste mate van detaillering en van wie het werk doet. In de Nederlandse FSC standaard wordt aangegeven dat **“in het bosbeheer en bosgebruik worden maatregelen genomen ter bescherming van zeldzame en bedreigde plant- en diersoorten en hun habitat” (FSC**

standaard, criterium 6.2). Als indicator staat daarbij vermeld dat “*het bosbezit is getoetst op de aanwezigheid van zeldzame en bedreigde plant- en diersoorten en de relevante gebieden en terreinkenmerken zijn aangegeven op een beheerskaart*”. In de praktijk bestaat een dergelijke toetsing bijvoorbeeld uit inventarisaties gericht op oude bomen met holtes voor vogels en zoogdieren, nestbomen van roofvogels, zeldzame boom-, struik- en plantsoorten, enz.

De kosten van dergelijke inventarisaties kunnen eventueel worden beperkt, wanneer ze door vogelwerkgroepen, natuurstudieclubs en dergelijke worden uitgevoerd. Dit vereist wel voldoende overleg vooraf over de manier waarop het een en ander wordt gerapporteerd. Wanneer echter deze inventarisaties voor een groter deel van het Nederlandse bos moeten worden uitgevoerd zullen deze clubs en werkgroepen onvoldoende capaciteit hebben en mogelijk ook kosten in rekening brengen. De kans bestaat dat dit probleem vrij snel zal optreden omdat veel inventarisaties ten behoeve van de nieuwe Subsidieregeling Natuurbeheer moeten worden uitgevoerd.

Daarnaast dient een inventarisatie van de houtopstanden te worden uitgevoerd die de beheerder voldoende informatie levert om beheersbeslissingen op te kunnen baseren. De Nederlandse FSC-standaard stelt geen eisen aan de informatie die bekend moet zijn, noch aan de inventarisatiemethode. De beheerder kan zelf beslissen welke methode het beste past en het best aansluit bij de bedrijfsgrootte.

De bijgroei wordt vaak gebruikt als maat voor duurzaam bosbeheer; meer oogsten dan de bijgroei geldt daarbij als niet duurzaam. Toch wordt dit nergens in de standaard genoemd als norm.

Voor inventarisaties van het bos zijn er o.a. de volgende mogelijkheden:

- een beschrijving van de kroonbedekking per boomsoort,
- een schatting van het grondvlak d.m.v. de Bitterlich methode (zie b.v. Schütz en van Tol, 1990),
- meting van de hoogte/diameter-verhouding van de dominante bomen,
- een Woodstock² inventarisatie.

Kleinere bedrijven (b.v. 25 ha) kunnen veelal volstaan met een korte beschrijving van de kroonbedekking per boomsoort per opstand. De kosten hiervan zijn onbekend. Voor bedrijven vanaf 100 ha is al gauw een Woodstock inventarisatie gewenst. De kosten hiervoor zijn ongeveer f50 per hectare, ofwel f5 per hectare per jaar, wanneer voor ieder nieuwe beheersperiode van 10 jaar een opstandsinventarisatie wordt uitgevoerd (mond. med. Willems, Wolf, 1999).

---

² Woodstock is een methode waarbij het bos met behulp van een aantal steekproefcirkels verspreid over het gehele bosbezit wordt geïnventariseerd.

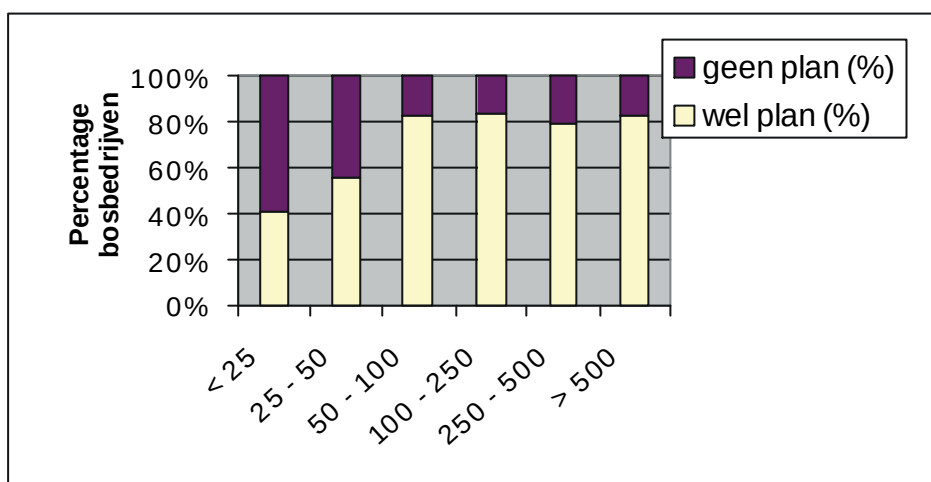
3.2.2.2 Kosten voor het beheersplan

De Nederlandse FSC standaard stelt dat er een beheersplan moet zijn dat minimaal iedere tien jaar wordt geactualiseerd. In het beheersplan moet in ieder geval staan:

- De huidige toestand van het bos
- De streeftoestand van het bos
- De maatregelen waarmee de streeftoestand wordt bereikt
- De functietoekenning

De certificeerder wil graag geïnformeerd worden over de beheersmaatregelen die zullen worden uitgevoerd, inclusief een beschrijving van de geplande houtoogst, dus waar, wanneer en hoeveel er geoogst gaat worden (mond. med. Aalders, 2000).

Het is nog onduidelijk wat de Subsidieregeling Natuurbeheer vraagt ten aanzien van beheersplanning, monitoring en verslaglegging. Het is belangrijk om dit in de gaten te houden en zo snel mogelijk combinaties te maken tussen de voorwaarden voor deze regeling en voor certificering.

Figuur 4. Aanwezigheid van beheersplannen bij bosbedrijven van verschillende grootteklassen, procentueel. (Bron: van Blitterswijk en van Vliet, in concept)

Momenteel beschikken niet alle bosbedrijven over een beheersplan. Uit Figuur 4 blijkt dat het hoogste percentage zonder beheersplan voorkomt bij het bosbezit tot 50 ha. Boven 50 ha heeft ongeveer 80 procent wel een beheersplan. De gegevens zijn afkomstig uit ander onderzoek en gebaseerd op schriftelijke enquêtegegevens. Waarschijnlijk liggen de werkelijke percentages zeker niet gunstiger dan hier geschetst, omdat vooral de mensen die meer betrokken zijn bij hun bos de enquêtes hebben opgestuurd. Uit de beschikbare gegevens valt niet op te maken of de aanwezige beheersplannen aan de eisen van de standaard voldoen.

De Bosgroep rekent voor een bosbedrijf van 25 ha voor een eenvoudig beheersplan op basis van een beschrijving per opstand (zie paragraaf 3.2.2.1 voor de kosten van een inventarisatie) voor vijf jaar ongeveer f 80 tot f 100 per hectare. Voor een bedrijf van 100 ha kan het goedkoper, namelijk voor f 60 tot f 100 per hectare, afhankelijk van de wensen van de boseigenaar. De kosten voor de beheersplannen kunnen dus

variëren van f 12 tot f 20 per hectare per jaar. Vernieuwing van zo'n beheersplan kan voor een deel van deze kosten ($\pm$ 20% daarvan).

3.2.2.3 Bijhouden administratie

De administratie ten behoeve van certificering hoeft niet complex te zijn. Een eenvoudig leggersysteem of een ordner waarin per bosgebied of per opstand wordt bijgehouden welke maatregelen en ingrepen zijn uitgevoerd, hoeveel er wanneer is geoogst, is reeds voldoende (Mond. med. Bonekamp, 2000). Voor eigenaren die nog geen administratie van het bosbeheer bijhouden, betekent het wel een bijkomende activiteit, die voor ca. f 47 per uur begroot moet worden. Wanneer de rentmeester dit moet uitvoeren, moet gerekend worden met een uurtarief van f 150.

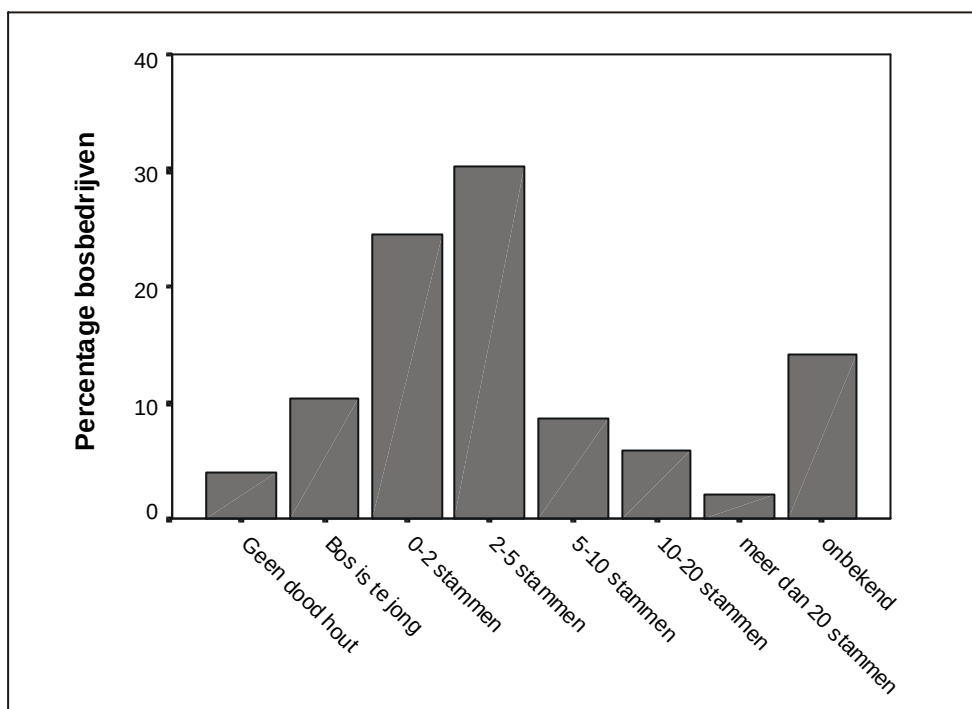
3.2.3 Kosten voor aanpassing van het beheer

In de FSC standaard worden eisen gesteld aan het beheer, waardoor inkomsten-derving kan ontstaan (opportunity-costs). Er zijn normen vastgesteld voor de hoeveelheid “exoten”. Ook moet er ten behoeve van natuurwaarden een zekere hoeveelheid dood hout in het bos zijn en een zekere hoeveelheid dikke, oude bomen. Daardoor kan een deel van het hout niet geoogst worden.

Een veel gehoorde opvatting is dat, evenals bij de kosten voor administratie en documentatie, de kosten voor aanpassing van het beheer moeten worden toegerekend aan andere kostenplaatsen, zoals de algemene bedrijfsvoering. Wanneer men deze kosten niet aan certificering toerekent, geldt ook hier dat verbetering van het beheer niet als baat van certificering kan worden toegerekend.

Dood hout

In de Nederlandse standaard wordt een norm aangegeven van ten minste 4 dode bomen (dikker dan 30 cm) gemiddeld per hectare, of 5% van de oppervlakte permanent zonder houtoogst. In een deel van de gevallen wordt al aan deze eis voldaan. Uit Figuur 5 blijkt dat bij een deel van de bosbedrijven onvoldoende dood hout dikker dan 30 cm aanwezig is in het bos (deze gegevens komen uit ander, gelijktijdig uitgevoerd onderzoek en zijn indicatief!). In deze gevallen zullen bomen aangewezen en vervolgens geveld of geringd moeten worden om aan de norm te voldoen. Door de selectie en het ringen tijdens de gebruikelijke bles en oogstwerkzaamheden uit te voeren kan veel tijd bespaard worden. Ringen kost ongeveer vier minuten per boom (Zappeij, 1995) of f 4 per boom (diameter 40 cm). Vellen is iets goedkoper, maar heeft als nadeel dat de liggende stammen sneller verteren en werkzaamheden in de toekomst extra bemoeilijken. Gezien de verteringsnelheid (zie hieronder) van de stammen zijn deze kosten te verwaarlozen.

Figuur 5. Schatting van de hoeveelheid dood hout met een diameter > 30 cm. Aangegeven is het percentage van de bosbedrijven dat binnen een categorie denkt te vallen. (Bron: van Blitterswijk en van Vliet 2000, in concept).

De opbrengstenderving die ontstaat is sterk afhankelijk van de houtsoort en de kwaliteit. De prijzen kunnen sterk variëren van minimaal f 15 (berk) tot f 40 (eik) per m³, ervan uitgaande dat niet de beste exemplaren geringd of geveld worden. Dit komt bij een boomvolume van 0,7 m³ neer op f 10 tot f 28 per boom. De verteringssnelheid varieert afhankelijk van de boomsoort van ongeveer 25 jaar (beuk) tot 40 (berk) of zelfs 60 jaar (eik en grove den) (Hees en Clerkx, 1999)³. Hierdoor kunnen de opbrengstdervingen bij vier bomen variëren van f 1 tot f 4 per hectare per jaar. Berk, de goedkoopste boom, met de betreffende diameter komt echter nauwelijks voor (Schoonderwoerd en Daamen, 1999), waardoor een ondergrens van f 2 per hectare per jaar realistischer lijkt. Zappeij (1995) stelt dat dood hout in het bos leidt tot lagere opbrengsten, doordat het vellen moeilijker en gevaarlijker wordt.

Op de armste gronden zal deze diameter van 30 cm niet gehaald kunnen worden en moet vijf procent van het areaal uit productie genomen worden om aan de normen te voldoen. Ervan uitgaande dat niet de meest rendabele stukken uit productie worden genomen, betekent dat een productieverlies van ten hoogste 5 %.

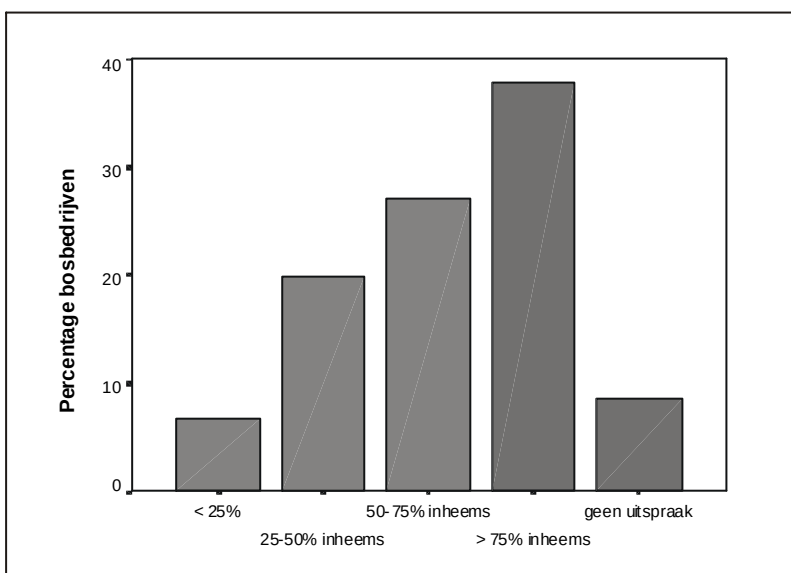
Daarnaast kunnen vanwege de kleinere schaal de houtprijzen lager worden of de kosten van maatregelen hoger. Verder kan een deel van de duurzame productiemiddelen en het personeel minder efficiënt worden ingezet. Een deel van de vaste kosten hiervan zal door een kleinere productie gedekt moeten worden. De

³ Het is overigens nog onduidelijk bij welk verteringsstadium de resten van een boom door de certificeerder nog als 'dood hout, dikker dan 30 cm' worden gezien. Mogelijk voldoet het stadium 'resten in de strooisellaag' niet, waardoor de bovengenoemde tijden korter worden en de kosten hoger.

consequenties voor het bedrijfsresultaat zijn zo situatieafhankelijk dat ze niet kunnen worden gekwantificeerd.

Aandeel uitheemse bomen

De norm voor het aandeel exoten is gesteld op maximaal 50 % van de oppervlakte, te bereiken binnen een periode van 30 jaar. Uit Figuur 6 blijkt dat ruim 28 % van de bosbedrijven nu niet aan deze norm denkt te voldoen. De kosten voor omvorming van bos met uitheemse naar bos met inheemse soorten kunnen sterk variëren, afhankelijk van de uitgangssituatie (groeiplaats, huidige en nieuwe boomsoort, opstandleeftijd), de houtprijs en de noodzaak tot het nemen van verjongingsmaatregelen na kap (Wieman, 1999). Groeps-certificering zou hier een belangrijk voordeel kunnen opleveren, omdat het “tekort aan inheemse soorten” bij een boseigenaar (onder bepaalde condities) gecompenseerd kan worden door een andere eigenaar.

Figuur 6. Schatting van het aandeel inheemse soorten. Aangegeven is het percentage van de bosbedrijven dat binnen een categorie denkt te vallen. (Bron: van Blitterswijk en van Vliet 2000, in concept).

3.2.4 Begeleiden certificeerder

Tijdens de eerste beoordeling en de grote inspectie dienen diverse werkzaamheden verricht te worden om de certificeerder te voorzien van informatie. Er kunnen geen nauwkeurige uitspraken gedaan worden over de tijd die hiermee gemoeid is omdat onvoldoende gegevens beschikbaar zijn. Er kan wel een indicatie gegeven worden op basis van gesprekken met beheerders en certificeerders.

De hoeveelheid tijd nodig is voor het invullen van formulieren (checklists) en het kopiëren en opsturen van documenten tijdens de grote inspectie is sterk afhankelijk van de mate waarin de zaken op orde zijn in het bosbedrijf. Gedacht moet worden aan ten minste een halve dag per bedrijf. Daarnaast neemt het bespreken van deze

formulieren nog een halve dag in beslag. In totaal gaat het hier dus om een dag per vijf jaar.

Tijdens de grote inspectie en de periodieke controles zullen de controleurs begeleid moeten worden bij hun veldbezoek en de inspectie van de administratie. Bij bedrijven met een standaard certificaat neemt dit jaarlijks zo'n twee werkdagen in beslag (mond. med. Bruggemans, van Elst, van Beusekom, Heezen). Bij kleinere bedrijven (b.v. < 25 ha) zal een halve dag per jaar voldoende zijn, bij 100 ha een dag.

Uit het bovenstaande blijkt dat een bosbeheerder bij een klein bedrijf minimaal 3,5 (bij 25 ha) tot 6 dagen (bij 100 ha) per vijf jaar bezig is met werkzaamheden voor certificering. Uitgaande van een uurloon van f 47 (zie Berger et al., 1999) komt dit neer op f 263 tot f 451 per bedrijf per jaar, afhankelijk van de bedrijfsgrootte. Voor een bedrijf van 25 ha betekent dit ca. f 11 per hectare per jaar. Voor een bedrijf van 100 ha ca. f 5 per hectare per jaar.

Ook hier kan gelden dat een bezoek van de certificeerder leidt tot verbeteringen in de bedrijfsadministratie en het beheer. Als de kosten worden toegerekend aan certificering kunnen ook deze baten daaraan worden toegerekend.

3.2.5 De kosten kort samengevat

In de Tabel 1 zijn de kosten samengevat voor een bosbedrijf van resp. 25 en 100 ha. De getallen zijn slechts illustratief. Ze geven de orde van grootte. Concretere cijfers zijn niet te geven doordat de kosten te sterk afhangen van de specifieke situatie.

Bij de kosten aan de certificeerder is ervan uitgegaan dat deze voor een bedrijf van 25 ha resp. 100 ha minimaal f 1000 - f 1500 resp. f 2000 – f 2500 per jaar bedragen. De kosten voor het beheersplan zijn gebaseerd op de tarieven van de bosgroepen. Bij de kosten van dood hout is ervan uitgegaan dat in het gunstige geval al de helft van de gewenste hoeveelheid aanwezig is, in het ongunstige geval moeten vier bomen per ha geringd worden. In het gunstige geval was er verder al een beheerplan aanwezig en werden inventarisaties uitgevoerd, zodat deze kosten niet aan certificering kunnen worden toegedeeld. De kosten voor omvorming van bos zijn buiten beschouwing gebleven, evenals de kosten voor het bijhouden van de administratie. Er wordt verder van uitgegaan dat de periodieke controle bij een bedrijf van 25 ha een halve en bij een bedrijf van 100 ha een hele dag in beslag neemt. Zie voor een meer gedetailleerde beschrijving van de kosten de betreffende subparagrafen hierboven.

De kosten zijn de gemiddelde kosten over de eerste vijf jaar. Voor een volgende periode van vijf jaar zullen de kosten iets lager zijn doordat voor die periode geen eerste beoordeling meer uitgevoerd zal worden. De kosten voor het beheersplan (alleen bij de ongunstige scenario's) kunnen bij een volgende periode van vijf jaar lager zijn doordat herziening ca. 80% goedkoper is dan het opstellen van een nieuw beheersplan.

Tabel 1. Indicatie van de kosten in (f/ha/jaar) voor certificering voor een bedrijf van 25 resp. 100 ha.

Soort kosten	Kosten in f/ha/jaar			
	Bij 25 ha gunstig	Bij 25 ha ongunstig	Bij 100 ha gunstig	Bij 100 ha ongunstig
Certificeerder	40	60	20	25
Aanpassing beheer				
realisatie dood hout	1	4	1	4
realisatie aandeel inheemse soorten	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Administratie en documentatie				
Beheerplan	- *	16	- *	12
Inventarisatie natuur (nestbomen e.d.)	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Opstandsinventarisaties	- *	5	- *	5
Administratieve werkzaamheden	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Begeleiden certificeerder	11	11	5	5
Totaal	>52	>96	>26	>51

* Er wordt hier vanuit gegaan dat er al een beheersplan aanwezig is en de opstanden geïnventariseerd zijn; de uitkomsten van ander onderzoek wijzen uit dat in zeker 60% van de bedrijven kleiner dan 25 ha geen beheersplan aanwezig is.

Conclusies

- de kosten voor standaardcertificering van een zeer klein bosbedrijf, in dit voorbeeld 25 ha, bedragen minimaal ca. f 52 tot f 96 per ha per jaar.
- de kosten voor standaardcertificering van een klein bosbedrijf, in dit voorbeeld 100 ha, bedragen minimaal ca. f 26 tot f 51 per ha per jaar.

3.3 Baten van certificering

Algemeen

In internationaal verband was het stimuleren van duurzaam bosbeheer een belangrijke reden voor het opzetten van een certificeringssysteem voor bosbeheer. Voor de bos- en houtsector zelf is certificering in eerste instantie een 'marketing tool'. De baten hebben dus alles te maken met imago, markt en prijs. Elders is onderzoek gedaan naar de belangrijkste baten van certificering; die kunnen bestaan uit (o.a. Scrase, 1999):

- Hogere houtprijs
- Toegang tot de markt
- Beter imago van het bosbeheer (Public Relations)
- Breder scala van producten / sortimenten
- Beter bedrijfsvoering
- Beter bosbeheer

Daarnaast heeft certificering een aantal (deels afgeleide) maatschappelijke baten. Uit de hierna volgende toelichting blijkt dat de genoemde financiële baten voor de Nederlandse bosbeheerder van louter theoretische aard zijn en dat certificering tot dusver niet tot concrete meeropbrengsten heeft geleid.

De financiële baten die er kunnen zijn, zijn een direct gevolg van het beperkte aanbod van gecertificeerd hout op dit moment. Als de vraag naar gecertificeerd hout daalt of het aanbod stijgt, zullen deze baten kleiner worden. Bovendien wordt het onderscheidend vermogen dat met het behalen van het certificaat bereikt wordt minder naarmate er meer bedrijven gecertificeerd zijn. Dan neemt wel de bekendheid toe en zal de specifieke vraag naar producten met keurmerk groter worden. Met deze groei wordt de noodzaak om aansluiting daarbij te vinden steeds groter. Het certificaat wordt dan in plaats van een uitzondering een normale zaak. De reputatie van een bedrijf – maar ook van een branche, van een complete industrie en tenslotte van een land – is er mee gemoeid. Dwingende maatregelen vanuit de branche of vanuit de overheid worden waarschijnlijker naarmate het fenomeen certificering groeit, maar zijn nog niet aan de orde.

Hogere houtprijs

In bepaalde gevallen is het mogelijk een kleine prijspremie te verkrijgen (Ozanne 1997). Maar de geïnterviewde bosbeheerders in Nederland stellen dat ze incidenteel wel een hogere prijs voor hun hout kregen, maar dat niet duidelijk was of dit door het certificaat werd veroorzaakt. De mogelijkheid bestaat dat in de toekomst, wanneer het meeste bos is gecertificeerd, er een lagere prijs betaald zal worden voor niet-gecertificeerd hout (mond. med. A. Bakker, 1999). Tot dusver is er niet structureel een hogere prijs betaald voor hout uit gecertificeerd bos in Nederland. Bij de doe-het-zelf-winkels ligt gecertificeerd hout ook voor dezelfde prijs als niet-gecertificeerd hout. De verwerker van gecertificeerd hout krijgt wel vaak hogere prijzen voor een eindproduct met certificaat (mond. med. van Tuyll, 1999; woordvoerder AssiDomän, 1999).

Toegang tot de markt

Door de toenemende vraag naar gecertificeerd hout hebben gecertificeerde bosbedrijven een betere kans om hun hout te verkopen. Het stelt hen in staat om bestaande klanten te behouden en om nieuwe te verkrijgen als deze om gecertificeerd hout vragen (Hollow, 1998; Ghazali, 1997). Het behoud van de markt wordt ook door de geïnterviewde beheerders weliswaar genoemd als belangrijk punt, maar er is nu nog geen probleem om niet-gecertificeerd hout af te zetten.

Beter imago van het bosbeheer

De bosbedrijven die in Nederland zijn gecertificeerd zijn grote bosbedrijven, die certificering vooral wilden om PR redenen (mond. med. van Tuyll, Bonekamp, van Elst (Lelystad)). Ook oriënteren vooral om deze reden landgoedeigenaren zich op de mogelijkheden van certificering (KNBV excursie, voorjaar 1999). Dit staat los van de vraag hoe goed het imago van de Nederlandse bosbouw is!

Breder scala van producten/sortimenten

In sommige gevallen kunnen meer soorten en kwaliteitsklassen worden geïntroduceerd en verkocht. Zo heeft de certificering van de regio's van Staatsbosbeheer bijgedragen aan de acceptatie van inlands Lariks voor kozijnen.

Figuur 7: Staatsbosbeheer timmert aan de weg met nieuwe producten (Uit: NRC Handelsblad, 6 januari 2000)

Betere bedrijfsvoering

De gecertificeerde beheerders in Nederland zeggen dat zij door de certificering hun bedrijfsvoering op een aantal punten hebben kunnen verbeteren. Dat heeft vooral te maken met administratieve procedures en met informatievoorziening naar alle lagen in de organisatie (mond. med. Van Tuyll, 1999; van Beusekom, 2000).

Beter bosbeheer

Een beter bosbeheer als gevolg van certificering valt in Nederland (nog?) niet aan te tonen. Dat was ook niet te verwachten omdat de reeds gecertificeerde bossen multifunctionele bossen zijn die alle worden beheerd door professionele beheerders. De belangrijkste veranderingen door certificering zijn in de toekomst te verwachten in het aandeel inheemse soorten en mogelijk in de hoeveelheid dood hout.

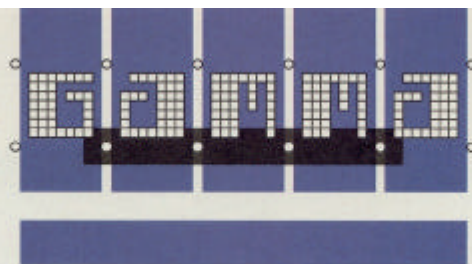
3.4 Afweging van kosten en baten

Bij een groter bosbedrijf is vaak sprake van een gerichte bosbedrijfsvoering en kunnen de kosten voor beheersplan, inventarisatie en administratie niet geheel aan certificering worden toegerekend. Veel van de kleinere bosbedrijven kennen geen bedrijfsmatige aanpak en moet kosten maken speciaal voor certificering. De kosten per hectare komen voor een klein bedrijf veel hoger uit dan voor een groot bedrijf. Een grote (publieksbos)beheerder heeft bovendien de mogelijkheid om de kosten voor certificering uit andere middelen te betalen (gemeenten, Staatsbosbeheer). Het valt niet te ontkennen dat een goede beheerplanning ook zal kunnen bijdragen aan een beter bosbeheer en een beter financieel resultaat van het bos. Daartoe kan certificering een hulpmiddel zijn, maar het kan ook op andere manieren worden bereikt.

Conclusies

- De baten van certificering zijn op zijn minst onzeker te noemen en wegen met name bij kleine bosbedrijven niet op tegen de kosten die moeten worden gemaakt.
- De kosten voor kleine bosbedrijven zijn hoog in verhouding tot de omzet.
- Voor bosbedrijven zijn vooral overwegingen van publicitaire aard een reden om te certificeren en niet de financiële baten.
- Voor grote bosbedrijven zijn de kosten geen grote belemmering. Voor het kleine bosbezit echter vormen de kosten van standaardcertificeringen en het nagenoeg geheel ontbreken van baten een zeer grote, zo niet onoverkomelijke barrière.

Product informatie

Hout en milieu

Wereldwijde ontbossing

Veel mensen zijn bezorgd over de toekomst van de bossen in onze wereld. Er zijn alarmerende berichten dat grote delen bos met een snelheid van wel 60 voetbalvelden per minuut verdwijnen. Soms heeft het verdwijnen

van de bossen te maken met het ontginnen van landbouwgrond of projectontwikkeling, maar een deel van de bossen wordt gekapt voor het hout dat wij nodig hebben als timmerhout of papier.

Goed bosbeheer?

De enige manier om zeker te weten dat bossen, buiten beschermde gebieden, in stand blijven is zorgen dat het hout dat wij gebruiken komt uit een goed beheerd bos. Met andere woorden een bos waar verantwoord wordt gekapt, rekening houdend met mens en natuur.

"Het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC) geeft

Regelmatig staan er op producten al claims als: "Voor iedere boom die gekapt is worden er twee herplant" of "dit product komt uit een goed

aan dat hout, dat gebruikt is voor dit product, afkomstig is uit een bos dat onafhankelijk is beoordeeld als een goed beheerd bos, volgens strikte normen voor milieu, sociale omstandigheden en economie".

beheerd bos". Dit zijn helaas uitingen die voor u als consument en voor ons als bouwmarkt op geen enkele wijze te controleren zijn.

FSC

Gelukkig begint hier verandering in te komen. In 1993 is de FSC officieel opgericht. De letters FSC staan voor Forest Stewardship Council. Dit is een onafhankelijke internationale organisatie, waarin Milieubeweging, Bosbewoners en Bedrijfsleven samen afspraken hebben gemaakt over goed bosbeheer. In Nederland wordt het FSC o.a. gesteund door het Wereld Natuur Fonds, Vereniging Milieudefensie en NOVIB.

Binnen FSC zijn er normen afgesproken waaraan bosbeheer moet voldoen, willen we spreken van goed bosbeheer. Onafhankelijke keuringsorganisaties controleren of het bosbeheer wel aan de gestelde normen voldoet en of het hout waarop het keurmerk staat, wel echt uit dat bos komt. Hout afkomstig uit een goed beheerd bos volgens FSC normen zal voorzien zijn van het in deze folder vermelde FSC keurmerk.

Figuur : Gamma productinformatie: Goed bosbeheer wordt onder de aandacht van een breed publiek gebracht

4 Certificering van kleine bosbedrijven in Nederland

4.1 Algemeen

Er is gezocht naar mogelijkheden om de kosten te verlagen omdat certificering van kleine bosbedrijven bij standaardcertificering aanzienlijk duurder uitvalt dan voor grote. Dit geldt niet alleen voor Nederland maar wordt wereldwijd gevoeld. Een beleidsdocument van FSC (Policy Document on Group Certification, FSC, 1998) geeft handvaten voor certificering van meerdere bosgebieden onder één certificaat. Omdat er veel vragen bleven, heeft de wereldwijde FSC in 1998 een motie aangenomen van Scrase, Lejeune en Boetekees (mond. med. Boetekees, 1999; FSC, 1999) waarin ze zich committeert aan het vinden van oplossingen en het doen van onderzoek. Begin maart 2000 was financiering voor het onderzoek rond (mond. med. Boetekees).

In het buitenland zijn al diverse gezamenlijke certificeringen uitgevoerd. Een andere mogelijkheid is een speciaal certificaat voor kleine bosbedrijven, het 'small enterprise certificate' waarover gedacht wordt bij certificeerder SGS (SGS, 1999).

Dit hoofdstuk schetst eerst een karakteristiek van het Nederlandse bosbezit, om het begrip "klein" en "zeer klein" voor het Nederlandse bosbezit inhoud te geven. Vervolgens komt de small enterprise certificering aan bod. Daarna wordt gekeken naar de mogelijkheden voor groepscertificering en de kostenaspecten die daarbij een rol spelen. Tenslotte worden voor enkele scenario's de kosten doorgerekend.

N.B. De berekeningen in dit hoofdstuk pretenderen niet absolute cijfers te geven, maar ze geven wel de richting aan waarin de kosten zich bewegen onder verschillende omstandigheden.

4.2 Het Nederlandse Bosbezit

Oppervlakte

Nederland heeft ongeveer 334.000 ha bos. Het grootste deel daarvan is in eigendom of beheer bij Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en enkele grote particuliere bosbedrijven en Stichtingen. Daarnaast zijn er veel eigenaren met kleine stukken bos die met elkaar een groot areaal bezitten (zie Tabel 2). Het verschil tussen het totale bosareaal van Nederland en het in de tabel genoemde totaal is ongeveer 65.000 ha. Dat is voor het grootste deel in bezit bij een groot aantal (ca. 13.000!), vooral particuliere eigenaren die elk minder dan 5 ha bezitten. Bij certificering van kleine bosbedrijven gaat het dus om grote aantallen eigenaren. Eigenaren met meer dan 50 ha bos zijn er niet veel (de grafiek in Figuur 9 laat een duidelijke knik zien bij de categorie 26 - 50 ha).

• Door een oudere boom op een goed moment te kappen, krijgt het jonge exemplaar alle mogelijkheden uit te groeien tot een indrukwekkende reus.
Foto GPD

(Door Marcel van Silfhout)

De eerste houten meubels, parketten en kozijnen uit 'duurzaam beheerde bossen' worden vandaag op een landelijk vakevenement gepresenteerd. De Gamma adverteert reeds met een foto van omgehakte bomen. 'Voor deze vloer hoeft u zich niet te schamen,' staat erbij. Het Nederlandse bos wordt er beter van. 'Reuzen moeten het worden.'

• Het Speulderbos op de Veluwe

'Red de bossen, kap de bomen'

GARDEREN - 'Dit is een echte toekomstboom', zegt Douwe Jounstra. 'Die moet voorlopig blijven groeien. En dit', zegt hij, wijzend op een krom, noestig exemplaar, 'is nu typisch een recreatieboom. Die laten we ook staan. Omdat-ie zo'n maffe vorm heeft.' Maar in dit bos staan ook bomen genoeg die volgens de Gelderse districtsbeheerder van Staatsbosbeheer om mogen voor de houtproductie.

Want kappen, zegt hij, is goed voor het bos. Om dat te staven, wijst hij op een oud, middel-eeuws gedeelte van het Speulder- en Serriederbos bij Garderen. 'Deze beukeribomen zijn zo'n 150 tot 200 jaar oud. De beste bomen zijn vroeger gekapt. De krommere exemplaren zijn blijven staan.'

En dat, wil hij maar zeggen, le-

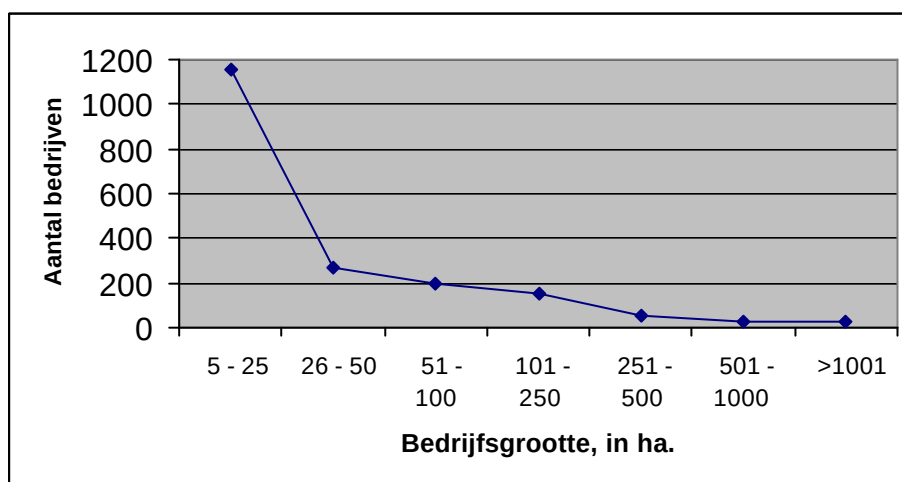
verde dit spannende bos vol dikke woudreuzen op. Een Veluwe bos dat tot de verbeelding spreekt. Tegelijkertijd is het ook een bos dat voldoet aan het zogeheten keurmerk FSC (Forest Stewardship Council). Dit certificaat is gebaseerd op een internationale standaard voor duurzaam bos. Directeur Gemma Boetekees van de kersverse Stichting Goed Hout! die dit 'Hout voor de Toekomst' gaat promoten, heeft de afgelopen jaren als vertegenwoordiger van milieudefensie lange discussies gevoerd over de totstandkoming van deze onafhankelijke certificatie.

Wereldwijd
Het begon met de boycot van tropisch hardhout. 'De ontwikkelingslanden stelden toen terecht dat zij exportinkomsten

Figuur 8. Certificering krijgt ook in regionale kranten aandacht (Uit: Zwolsche Courant, 14-10-99).

Tabel 2: Eigendomssituatie van het Nederlandse Bosbezit; aantal eigenaren en aantal hectares per oppervlaktecategorie (Bron: Bosschap, 1999).

soort eigenaar	5 - 25 ha		26 - 50 ha		51 - 100 ha		101 - 250 ha		251 - 500 ha		501 - 1000 ha		>1001 ha		totalen eigen.	hectaren
	n. Eig	n ha	n. Eig	n ha	n. Eig	n ha	n. Eig	n ha	n. Eig	n ha	n. Eig	n ha	n. Eig	n ha		
Particulieren	933	10775	182	6574	118	8162	71	10176	24	8135	9	5826	3	4105	1340	53753
Gemeenten	115	1571	44	1595	50	3475	52	8298	29	10138	15	9233	6	8866	311	43176
Provincies	2	32	1	47	2	160	4	657	1	251	1	550	-	-	11	1697
Staatsbosbeheer													1	86820	1	86820
Rijk	4	46	2	61			1	222					4	19114	11	19443
Waterschappen	8	116	3	144	2	158	3	480	-	-	-	-	-	-	16	898
De Landschappen	1	17	-	-	2	176	2	338	-	-			7	17988	12	18519
Sticht./Verenigingen	86	1092	30	1123	14	935	11	1751	1	252	4	2840	3	5118	149	13111
Natuurmonumenten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	26133	1	26133
Recreatieschappen	7	98	5	167	6	398	4	791	-	-	-	-	-	-	22	1454
Waterleidingmij	3	55	1	49	2	152	4	651	2	647	1	891	1	1603	14	4048
Tot. aantal eigenaren	1159		268		196		152		57		30		26		1888	
Totaal areaal		13802		9760		13616		23364		19423		19340		169747		269052

Figuur 9. Aantal bosbedrijven per bedrijfsgrootteklasse.

De vraag, hoe groot een klein bosbedrijf is, is lastig eenduidig te beantwoorden. De wereldwijde FSC stelt ook dat dit per land moet worden bepaald. In Nederland worden verschillende grenzen gehanteerd:

- **Bosschap**

Alle bosbezit in Nederland van 5 ha en groter wordt beschouwd als bosbedrijf en is verplicht geregistreerd bij het Bosschap.

- **Nederlandse FSC standaard (nog niet officieel bekrachtigd)**

De Nederlandse FSC standaard legt een grens bij 50 ha en geeft aan dat “voor de zeer kleine bedrijven tot 50 ha kan volstaan worden met een inventarisatie van de huidige toestand, de streeftoestand en de functietoekenning, de concrete streefdoelen voor het aandeel inheemse soorten, de hoeveelheid dood hout en aandeel gemengd

bos, en een korte beschrijving hoe en met welke middelen en wanneer deze doelen bereikt zullen worden”. Boven 50 ha wordt “naar rato van de bedrijfsgrootte meer informatie verlangd over de afweging en zonering van de verschillende functies, over de producten en diensten die het bos levert en over de regulering van het bosgebruik”.

▪ ***Voorstel FSC werkgroep***

In een voorstel van de FSC Nederland werkgroep i.o. wordt de volgende indeling aangehouden:

- bosbedrijven kleiner dan 5 ha te klein voor afzonderlijke volwaardige certificering
- bosbedrijven tussen 5 en 250 ha: klein, vooral voor volwaardige certificering in groepen
- bosbedrijven boven 250 ha: middelgrote en grote bosbedrijven, afzonderlijk te certificeren.

▪ ***Landbouw Economisch Instituut***

Het landbouweconomisch instituut dat jaarlijks onderzoek doet naar o.a. de bedrijfseconomische situatie van bosbedrijven, gebruikt een grens van 50 ha. Onder 50 ha is volgens het LEI geen sprake van een bosbedrijf.

▪ ***Bosgroepen***

De bosgroepen hanteren geen harde grens, maar bossen tot 100 ha vallen zeker onder het begrip “klein”; die grens zou ook best hoger mogen liggen, tot 250 ha. (mond. med. Willems).

▪ ***Duitse FSC standaard***

In de Duitse versie van de FSC standaard wordt de grens voor ‘kleine bosbedrijven’ gelegd bij 150 ha; bij kleiner dan 30 ha wordt gesproken over een “fictief bedrijf”.

▪ ***Engelse FSC Standaard***

In de Engelse standaard wordt geen grens gelegd, maar moet de mate van detaillering van het beheersplan in overeenstemming zijn met de grootte van het bos, de gevoeligheid van het gebied en de intensiteit en mogelijke gevolgen van de ingrepen.

Bedrijfsuitkomsten van kleine bosbedrijven

De Nederlandse bosbedrijven, en met name de kleine bosbedrijven, hebben al vele jaren te kampen met een overwegend negatief bedrijfsresultaat (zie o.a. Berger, Luijt en Schrijver, 1999). Dit wordt veroorzaakt door enerzijds de hoge kosten (met name voor loon, infrastructuur en eigenaarslasten), en anderzijds door de lage opbrengsten, met name uit hout.

Uit de steekproef van het Landbouw-Economisch Instituut (Berger, Luijt en Schrijver, 1999) blijkt dat subsidies de belangrijkste opbrengsten vormen, gemiddeld zo'n f190 per hectare per jaar. De houtopbrengsten bedroegen in 1996 en 1997 ongeveer f135 per hectare per jaar. Voor de kleine bedrijven van 5 tot 25 en 25 tot 50 ha was dit f37 resp. f74 per hectare per jaar. De netto opbrengst uit hout is door problemen met het toedelen van de kosten moeilijk te bepalen. Een aantal kosten

kan wel direct aan houtproductie worden toegerekend, namelijk de kosten voor houtoogst als kostenplaats (f 42/ha/jaar), opkronen (f 10/ha/jaar). Daarnaast zijn er enkele kostenplaatsen die voor een deel aan houtproductie toegedeeld dienen te worden, zoals infrastructuur, bosverjonging, bosverzorging en algemeen bosbeheer. Duidelijk is dat de netto opbrengst uit hout niet hoog is. Hooguit enkele tientjes per hectare per jaar.

De totale opbrengsten bedroegen gemiddeld in 1996 en 1997 f 343 resp. f 388 per hectare per jaar. Voor de kleinere bedrijven was dit f 233 (5-25 ha) tot f 274 (25-50 ha) 1997. Als de opbrengsten van een bedrijf van 25 ha ongeveer in het midden hiervan liggen, dus ongeveer f 250, betekent dit een omzet van f 6250 per jaar.

Organisaties

Veel eigenaren hebben zich verenigd in de Bosgroepen, die een steeds belangrijker rol zijn gaan spelen in de afgelopen 10 jaar. Er zijn 7 regionale bosgroepen in Nederland, allen coöperatieve verenigingen die zich ten doel stellen de economische positie van de aangesloten leden te verbeteren. De bosgroepen werken gezamenlijk landsdekkend en hebben ongeveer 1100 leden, bijna allen met meer dan 5 ha bos. Van de 1870 eigenaren in Nederland met meer dan 5 ha bos is dus ruim de helft aangesloten (mond. med. Arno Willems, 1999).

De bosgroepen worden door beheerders/ eigenaars vooral belangrijk gevonden vanwege adviezen, kennisuitwisseling, gezamenlijke houtverkoop en inkoop van materiaal (van Blitterswijk en van Vliet, 2000, in concept). Daarnaast hebben de Bosgroepen en de overkoepelende Unie van Bosgroepen een functie naar en van de overheid met betrekking tot subsidieregelingen en het onderhouden van contacten. De Nederlandse overheid draagt bij aan de ontwikkeling van de bosgroepen.

De Bosgroepen trachten als organisatie een ISO-certificering te verwerven, die zeker behulpzaam zal zijn bij eventuele groeps-certificering van het bosbeheer. Nadere bestudering van de eisen bracht de bosgroepen ertoe om voor een ISO 9000 certificering (quality management) te kiezen en niet voor het ISO 14001 "environmental management-keur".

Conclusies

- 3 % van de Nederlandse bosbedrijven (461 eigenaren) heeft meer dan 50 ha bos. 97% van de Nederlandse bosbedrijven (14.427 eigenaren) is kleiner dan 50 ha. In dit onderzoek worden alle bosbedrijven kleiner dan 100 ha worden tot de kleine bedrijven gerekend en alle bedrijven kleiner dan 50 ha tot de zeer kleine bosbedrijven.
- Een bosbedrijf van 25 ha heeft een jaaromzet die in de orde van grootte ligt van 6250 gulden.
- Voor de kleine en de zeer kleine bosbedrijven zijn in het kader van certificering (nog) geen minimumrichtlijnen voor het beheersplan en de administratie.
- Er zijn bestaande organisaties, de regionale bosgroepen, die al beschikken over een deel van de informatie en professionaliteit die nodig is voor certificering.

4.3 Small enterprise certificering

Een belangrijke karakteristiek van small enterprise certificering is dat de bouseigenaar veel van de benodigde informatie aan de certificeerder levert. Het onderzoek door de certificeerder kost daardoor minder tijd en is goedkoper. Wel kost het de beheerder tijd om alles in de juiste vorm aan de certificeerder aan te leveren. De rapportage wordt tot een minimum beperkt, de periodieke controles beperken zich tot een halve dag per jaar en waar mogelijk wordt een verlaagd tarief gehanteerd.

Deze vorm is bij SGS in discussie als mogelijke oplossing voor kleine bosbedrijven. Het is nog niet in praktijk getest, noch is duidelijk of FSC deze vorm zal goedkeuren. Binnen SGS spitst de discussie zich toe op het begrip “small” en wat daar al dan niet onder gerekend kan worden. Volgens SGS zal dit, afhankelijk van de situatie per land, liggen in de orde van grootte van 100 tot enkele honderden hectare (mond. med. Aalders).

SGS heeft zich in het Verenigd Koninkrijk als doel gesteld dergelijke kleine bosbedrijven voor £900 te certificeren (dagtarief van £450). Voor de periodieke controle wordt een halve dag gerekend, dus £225. In Nederland is met dit type certificaat nog geen ervaring opgedaan.

Kosten aan certificeerder van het Small Enterprise certificate

Voor de small enterprise certificering zijn twee scenario's doorgerekend, een gunstig en een ongunstig (zie Tabel 3). Bij het gunstige scenario is uitgegaan van een gereduceerd dagtarief⁴ van f1600, speciaal voor small enterprise certificering.

⁴ Het is niet zeker of dit gereduceerde dagtarief daadwerkelijk mag worden gehanteerd. Vandaar dat ook een scenario met het standaardtarief is doorgerekend.

Daarnaast is bij het ongunstige scenario uitgegaan van het standaarddagtarief van f 1960, een halve dag extra rapportage en een extra peer reviewer. De uitkomsten voor deze scenario's variëren van f 18 tot ruim f 24 per hectare per jaar voor een bedrijf van 100 hectare (zie voor de berekeningen Aanhangsel 6).

De kosten per bedrijf zijn slechts beperkt afhankelijk van de bedrijfsgrootte omdat ze voor een groot deel uit min of meer vaste kosten bestaan, zoals de rapportages en het bespreken van de checklist. De kosten per ha voor een bedrijf van 50 ha zullen daarom ongeveer twee keer zo hoog zijn als bij 100 ha. Bij kleine bedrijven is er dus min of meer een omgekeerd evenredig verband tussen de bedrijfsgrootte en de kosten per ha per jaar.

Tabel 3. Toelichting op de gebruikte aannames voor de berekening van kosten aan de certificeerder bij een small enterprise certificering.

Scenario	Uitgangspunten	
	gunstig	Ongunstig
Small enterprise certificaat een bosbedrijf van 100 ha	▪ Gereduceerd dagtarief voor small enterprises ▪ 1 peer reviewer⁵ ▪ 1,5 mandag voor rapportage	▪ standaard dagtarief ▪ 2 peer reviewers ▪ 2 mandagen voor rapportage

Begeleiden certificeerder

Bij bedrijven met een small enterprise certificaat zal de hoeveelheid controle kleiner zijn. De periodieke controle neemt een halve werkdag per jaar in beslag en het veldwerk tijdens de grote inspectie een hele dag, wat overeen komt met gemiddeld f 225 per bedrijf per jaar (zie paragraaf 3.2.4), wat voor een bedrijf van 100 ha neer komt op f 2,25 per hectare per jaar.

Beheersplan

Een beheersplan voor een klein bosbedrijf hoeft aan minder eisen te voldoen (kan minder gedetailleerd zijn) dan dat voor een groot bos. De kosten hiervoor per bosbezit zullen daarom lager zijn. De Nederlandse FSC standaard geeft hiervoor de ruimte onder principe 7/8, voor bosbedrijven kleiner dan 50 ha. Voor kosten zie paragraaf 3.2.2.2.

⁵ Wellicht zijn na goedkeuring van de Nederlandse versie van de FSC standaard, peer-review niet meer noodzakelijk.

Conclusies:

- De kosten bij small enterprise certificering belopen al gauw f 30 tot f 40/ha/jaar.
- Voor een bedrijf van 100 ha betekent small enterprise certificering een kostenbesparing ten opzichte van een standaard certificaat, toch blijft het -ook bij een gunstig scenario- een kostbare certificering.
- Voor bedrijven onder 100 ha liggen deze kosten nog hoger.

4.4 Groeps certificering

Bij een groeps certificering worden meerdere bosgebieden van meerdere eigenaren beoordeeld en gecertificeerd onder één certificaat. Een belangrijk verschil met een standaard certificering is dat de certificeerder het proces in twee delen uitvoert: een systeemanalyse en een veldbezoek. Tijdens de systeemanalyse wordt beoordeeld of de organisatie van de groep en de controle in orde zijn. Bij het veldbezoek worden de individuele bedrijven steekproefsgewijs gecontroleerd.

Doordat certificeerders kleinere steekproeven kunnen nemen (omdat een deel van de controle overgelaten wordt aan de groep en de sociale controle daarbinnen) en zij bovendien de administratie via de groep efficiënter kunnen doornemen, kunnen de kosten voor het veldwerk worden beperkt. Per gebied levert dat een kostenbesparing op in vergelijking met certificering van al die gebieden afzonderlijk. Uitgangspunt voor de certificeerder is om ieder bosbezit gedurende de looptijd van de certificering tenminste eenmaal te inspecteren/ bezoeken, waarmee eventuele overtredingen van de standaard aan het licht komen.

Groeps certificering kan op verschillende manieren vorm krijgen en groepen kunnen uit veel of weinig leden (zowel particulier als institutioneel) bestaan, grote en kleine oppervlaktes beslaan en beheerd worden door rentmeesters, een groeps lid, een verwerker of een consultant. Welke constructie ook wordt gekozen, in principe is elke individuele beheerder verplicht om aan alle principes en criteria uit de standaard voor goed bosbeheer te voldoen. Ook de groepsbeheerder moet het FSC gedachtegoed onderschrijven. Wanneer sprake is van afzonderlijke beheersplannen voor individuele bosgebieden, moet elk gebied afzonderlijk aan alle eisen in de standaard voldoen. Wanneer er daarentegen sprake is van één overkoepelend beheersplan, gelden dezelfde principes als bij bosgebied(en) van één eigenaar en moet het gebied als geheel aan alle eisen van de standaard voldoen. Dit kan een belangrijk voordeel opleveren bij groeps certificeringen, omdat dan het ene bosgebied kan compenseren wat een ander tekort komt, bijvoorbeeld wanneer het gaat om het aandeel inheemse bomen. Wat niet mogelijk is, is dat een lid bijvoorbeeld aan alle natuurbeschermingscriteria voldoet en een ander aan niet één.

Bij een verdeling van de verantwoordelijkheden tussen een groepsbeheerder en de individuele leden van de groep is het belangrijker dát die verdeling goed wordt vastgelegd dan hóe de verantwoordelijkheden zijn verdeeld. De certificeerders vinden het ook buitengewoon belangrijk dat er een helder systeem is voor toetreding en royement van groepsleden (mond. med. Aalders, 1999 en mond. med. Heezen 1999).

FSC gebruikt voor gezamenlijke certificeringen de namen resource manager certification, groepscertificering en communal certification in haar overzicht van wereldwijd gecertificeerde bossen. Uit de “public summaries” (de openbare samenvattingen van de certificeringsrapporten) blijkt echter dat het onderscheid niet altijd duidelijk is en dat ook combinaties mogelijk zijn. Sommige certificeringen die als groepscertificering te boek staan, zijn (deels) “resource manager certifications”. Groepscertificering is bovendien niet uitsluitend voorbehouden aan kléine bosbedrijven of particuliere eigenaren. Er zijn groepscertificeringen uitgevoerd voor samenwerkende gemeenten in Duitsland met een bosbezit per gemeente van 48 tot 1153 ha en in Zweden is het grootste gecertificeerde bos zelfs 17.000 ha (gemeentebossen Stockholm).

Voor 12 van de 16 groepscertificeringen waren “public summaries” beschikbaar. Daaruit blijkt dat er in bijna alle gevallen sprake is van een bestaande organisatie (resource manager, houtverwerkend bedrijf, natuurbeschermingsorganisatie) die als groepsvertegenwoordiger optreedt. In een aantal gevallen zijn ook de kosten voor certificering betaald door die organisaties.

Tabel 4. Uitgevoerde groepscertificeringen Bron: FSC website, december 1999 (zie Aanhangsel 5)

Systeem	Aantal certificaten	Grootste certificering	Kleinste certificering	Totale oppervlakte	% van totaal
Resource manager certification	22	8094 ha	91 ha	55.948 ha	0,3 %
Group certification	16	171.000 ha	739 ha	276.563 ha	1,5 %

Het aantal deelnemers per groep loopt uiteen van 4 tot 156 en ligt gemiddeld per groep lager dan 40.

Resource manager certification is uitgedacht door Smartwood en voor het eerst in praktijk gebracht in 1996. Het betekent dat één rentmeesterskantoor (of bowbouwconsultant), dat het beheer voor meerdere boseigenaren uitvoert, wordt gecertificeerd. De resource manager / rentmeester heeft geen eigendomsrechten op de door hem/haar beheerde gebieden, maar voert wel het beheer uit voor die gebieden. Het recht om het certificaat te gebruiken berust bij de rentmeester. In de eenvoudigste vorm voert de rentmeester het volledige beheer, inclusief planning, uitvoering en houtverkoop. Andere vormen zijn ook denkbaar, maar die leggen een deel van de verantwoordelijkheid weer bij de eigenaar en maken controle ingewikkelder en daarmee duurder.

De belangrijkste vereisten bij deze vorm van certificering:

- technische en management kwaliteiten van (de medewerkers van) de resource manager / rentmeester,
- consistentie in beheersplanning en monitoring,
- kwaliteit van en controle bij uitvoering van de houtoogst,
- ecologische kennis bij de resource manager zelf of de mogelijkheid van het inhuren van ecologische experts.

De groepsvertegenwoordiger onderschrijft de FSC doelstellingen en is er verantwoordelijk voor dat:

- het beheer van alle bossen binnen de groep voldoet aan de standaard,
- dit kan worden aangetoond aan een certificeerder.

De certificeerder controleert of het beheer inderdaad aan de standaard voldoet en of het groepssysteem aan de eisen voldoet. Eisen voor het beheer van de groep betreffen:

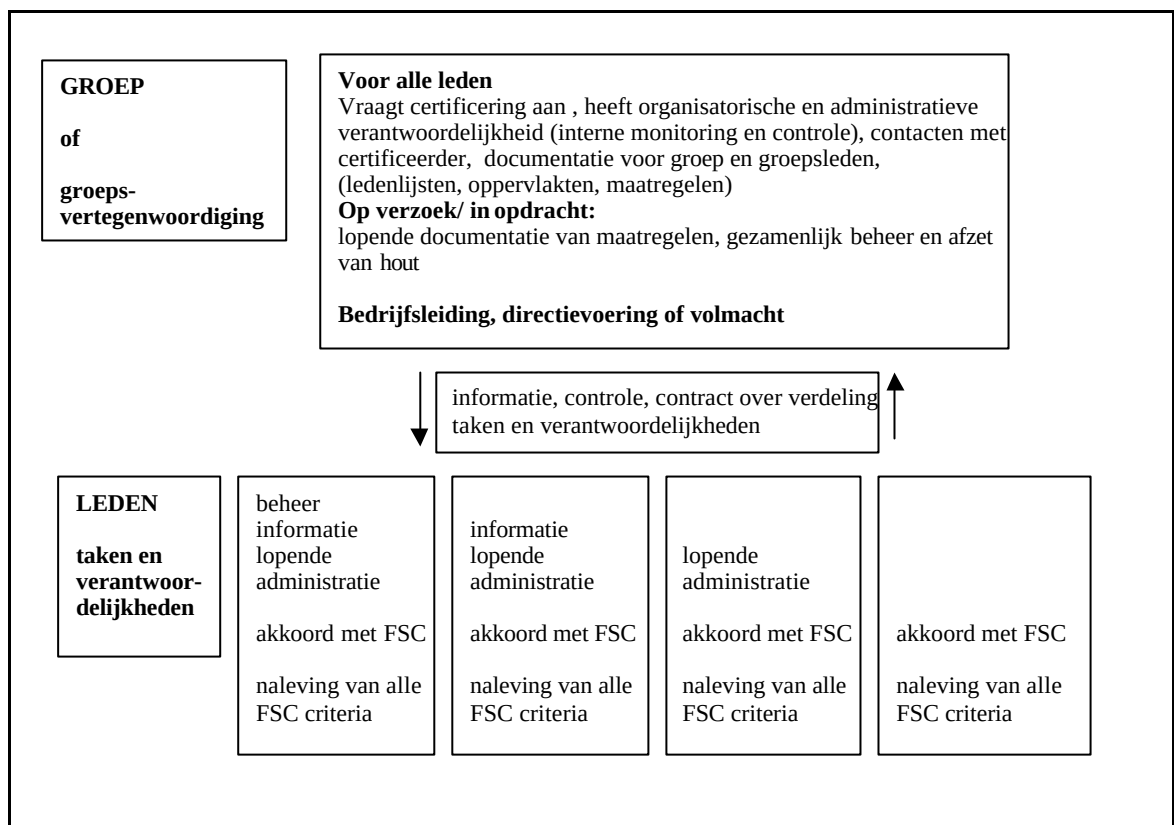
- administratieve procedures voor de groep,
- bosbeleid en procedures voor de groep,
- monitoring systeem om te zorgen dat alle leden aan de eisen voldoen.

De certificeerder controleert bovendien of de manier waarop de groepsvertegenwoordiger het beheer voert van gebieden die niet onder het certificaat vallen, niet conflicterend is met de FSC gedachte.

Kostenverlagende aspecten

Bij groepscertificering gaan de kosten aan de certificerende instantie omlaag, doordat de certificeerder minder individuele terreinen controleert. Een deel van de controle op de naleving van de standaard vindt door de groep zelf plaats. De certificeerder gaat er van uit dat de groepsvertegenwoordiger niet het risico wil lopen het certificaat te verliezen en dus voor een goede controle zorg zal dragen. De certificeerder beoordeelt wel intensief of het systeem van de groep voldoet, en controleert dit steekproefsgewijs, waarbij in een periode van vijf jaar alle bosbedrijven binnen de groep minimaal één maal bezocht worden. Het feit dat niet elk bedrijf jaarlijks wordt bezocht levert netto een besparing op.

Bij een groepscertificering kunnen de kosten aan certificeerder daarnaast worden verlaagd (ten opzichte van individuele certificering van alle bedrijven afzonderlijk), doordat de administratie centraal wordt bijgehouden. De certificeerder kan op efficiënte wijze alle benodigde stukken op één plaats doorwerken. Groepscertificering kan zo een stuk voordeliger uitvallen dan certificering van veel kleine gebieden afzonderlijk. Wanneer de leden zich gezamenlijk conformeren aan één overkoepelend beheersplan kunnen de kosten nog meer worden verlaagd. Het betekent echter niet dat het goedkoper wordt dan certificering van een vergelijkbare oppervlakte bij één beheerder. Een groepscertificering komt het meest in de buurt van een standaard certificering van een boseigenaar met veel verspreid liggende bosgebieden. In Engeland praat men onder het Qualifor programma daarom over 'multiple-site certifications' en 'single-site certifications'.

Schema 1. Verschillende verdeling van verantwoordelijkheden tussen de individuele leden en de groep (voor een FSC certificering).

Het kostenverlagende effect is het grootst bij een homogene groep, met gelijksoortige bossen die uniform worden beheerd. Groepsvorming heeft bijkomende voordelen, zoals uitwisseling van kennis en ervaring, aansturing door een ervaren bosbeheerder of rentmeester en gezamenlijke aanbesteding en afzet van producten, die echter moeilijk in geld zijn uit te drukken.

Kostenverhogende aspecten

Wanneer er sprake is van een gezamenlijke certificering worden kosten gemaakt die bij een individuele certificering niet aan de orde zijn:

- kosten voor werkzaamheden door de groepsvertegenwoordiger:
  - kosten voor het opzetten en in stand houden van een groepssysteem
  - kosten voor interne monitoring
  - kosten voor administratie
- tijd van boscigenaar voor contacten in de groep, overleg over beheersstrategie, en dergelijke.

De aanname is dat de groepsvertegenwoordiger de activiteiten goedkoper uitvoert dan de certificeerder, wat een netto besparing oplevert.

Tegenover dit voordeel kunnen in een groep ook problemen ontstaan, bijvoorbeeld als gevolg van belangentegenstellingen tussen de leider van de groep en de individuele leden of tussen leden onderling. Dit valt niet in geld uit te drukken maar bij grote problemen zou de groepsvertegenwoordiger hiermee veel tijd kwijt kunnen zijn.

Overige kostenbepalende aspecten

Naarmate de totale te certificeren oppervlakte groter is vallen de gemiddelde kosten per hectare lager uit. De kosten aan certificeerder gaan daarnaast verder omlaag naarmate de bosgebieden geconcentreerder liggen en er minder reistijd voor inspectie nodig is. In het algemeen geldt ook hoe beter de administratie en controle binnen een groep geregeld zijn, hoe lager de kosten voor een certificering zullen uitvallen.

De kosten aan de certificeerder zijn tevens afhankelijk van de aard van de bosbedrijven (bijv. de bedrijfsgrootte, de beheersintensiteit en de bedrijfsvoering), het aantal leden van de groep en van de certificerende instantie. Meer verschillen tussen de leden onderling, bijvoorbeeld in beheersvormen, leiden tot meer administratie en controle en daarmee tot hogere kosten.

Een voordeel van de totstandkoming van de Nederlandse FSC standaard is dat wellicht de peer reviews als onderdeel van de grote inspectie overbodig worden. Het kan echter ook dat de certificeerder een second opinion of een 'check' voor een zorgvuldige besluitvorming belangrijk vindt en er wel aan vast houdt (mond. med. JW Heezen, 2000). Voor de berekeningen in deze studie zijn de kosten voor peer review wel meegerekend.

Door het grote aantal factoren dat de kosten beïnvloedt en doordat er momenteel nog geen ervaring is opgedaan met groepscertificering in Nederland is het moeilijk eenduidig aan te geven wat de kosten aan de certificeerder zijn. Er zijn daarom vergelijkbare voorbeelden in het buitenland bekeken. Om toch meer inzicht te krijgen in deze kosten zijn daarnaast op basis van gegevens van de certificeerders voor een aantal Nederlandse scenario's de kosten doorgerekend.

Conclusies

- Groeps-certificering is een zeer flexibel systeem. De groepsvertegenwoordiger kan een lid van de groep zijn, maar ook een rentmeester, een bosbouwkundig adviseur, een houtverwerkend bedrijf of een bosgroep. De groepsleden kunnen grotere of kleinere particuliere of institutionele eigenaren zijn en bovendien kunnen ze hun beheer in verschillende mate onderbrengen in de groep.
- Hoe homogener de groep en hoe uniformer het beheer, des te groter de kostenbesparende effecten van groepscertificering.

4.4.1 Kosten aan de certificerende instantie bij groeps-certificering

4.4.1.1 Ervaringen in het buitenland

In het buitenland is al enige ervaring opgedaan met groeps-certificering. Uit de onderzochte groeps-certificeringen komt naar voren dat veel groeps-certificeringen een experimenteel en zoekend karakter hebben. Veel van de groeps-certificeringen worden bovendien betaald door externe bronnen. De voorbeelden betreffen certificeringen volgens de FSC standaard. Daaruit blijkt dat de bedragen die aan de certificeerder worden betaald, uiteenlopen van f 4 tot f 35 per hectare per jaar. De groepen uit de voorbeelden verhalen de jaarlijkse kosten op de leden van de groep en financieren de “startkosten” uit andere bronnen.

In Finland is gekozen voor een regionale benadering zodat de bossen binnen een regionale groep tamelijk homogeen zijn en een vrij uniform beheer gevoerd kan worden. In 1999 is men gestart met certificering en eind van dat jaar was ongeveer de helft van het Finse bosbezit (meer dan 13,5 miljoen ha, 180.000 eigenaren) gecertificeerd. Het betreft hier geen FSC certificering, maar een eigen systeem.

Finland zoekt nu bekrachtiging (endorsement) van het Finse systeem door de PEFC, evenals Noorwegen en Zweden. De Finse situatie is moeilijk vergelijkbaar met de Nederlandse, door moeilijke verkrijgbaarheid van gegevens en o.a. door het verschil in schaalgrootte. Helaas was geen financiële informatie beschikbaar van groeps-certificeringen volgens het Finse systeem.

De volgende drie voorbeelden zijn gekozen omdat ze van alle bekende FSC-groeps-certificeringen het dichtst komen bij de Nederlandse situatie en bovendien illustratief zijn voor het algemene beeld van kosten aan certificeerder.

NB. Kosten voor groepsorganisatie en administratie zijn niet bekend en in de volgende voorbeelden niet meegenomen

Soil Association (UK)

Onlangs (voorjaar 2000) bracht Soil Association een offerte uit voor een groeps-certificering van 25 bosgebieden met een gezamenlijke oppervlakte van 10.000 ha. Kosten voor eerste evaluatie werden geraamd op £ 7.250. Kosten voor jaarlijkse inspectie op £ 5.150. Dat betekent £2,78/ha/jaar, ofwel f 9,80/ha/jaar.

Bron: Matthew W Smith, 2000

Coed Cymru (Wales, UK)

Een situatie die min of meer vergelijkbaar is met de Nederlandse, is die van Coed Cymru, een organisatie voor overwegend boeren-bosbouwers in Wales, Engeland. Coed Cymru is houder van het groepscertificaat, dat toegepast wordt op ca. 35 bosgebiedjes variërend van 1,5 tot 29 hectare. De kosten voor het verkrijgen van het certificaat waren ca. £ 5000. Omdat het een door WWF ondersteund experiment betrof werden de kosten betaald door WWF. Twee keer per jaar zijn er inspecties, die £ 600 – 800 per keer kosten. Deze kosten worden betaald door Coed Cymru. De voornaamste reden voor het aanvragen van certificering was dat de organisatie het gevoerde beheer door een onafhankelijke instantie wilde laten beoordelen. Het certificaat is belangrijk naar subsidiënten en andere ondersteunende organisaties toe. Het bewijs van herkomst (“Welsh Wood”) is hier als marktinstrument belangrijker dan het certificaat voor goed bosbeheer.

Voor alle bosgebieden is er een beheersplan, dat is gemaakt door medewerkers van Coed Cymru. Ook deze kosten komen niet voor rekening van de boseigenaren. Er was geen extra inspanning bij het bosbeheer nodig om het certificaat te verkrijgen.

Kosten aan certificeerder per ha per jaar ca. £ 9-10 (£30-35).

Bron: David Jenkins, director Coed Cymru, 2000

Scottish Woodlands (UK)⁶

Scottish Woodlands heeft als organisatie een gecombineerd resource manager / group certification scheme. SW beheert een grote variatie aan bossen, zowel qua oppervlakte, bostype als beheersvorm, voor een gevarieerde groep eigenaren. De bossen die onder het certificeringssysteem vallen hebben een oppervlakte tussen 20 en 1500 ha (gemiddeld 140 ha).

SW betaalt de kosten voor certificering aan SGS. Deelnemers betalen voor certificering aan SW. Per eigenaar betekent dit een forse besparing ten opzichte van individuele certificering. Onder het systeem wordt voor een bedrijf tot 1000 ha tussen £ 600 en £ 1000 betaald (aanvangskosten). Een gemelde succesfactor is de keuzemogelijkheid om of voor het volledig uitbesteden van het beheer te kiezen (“full members”) of slechts enkele activiteiten door de groep laten uitvoeren (“associate members”).

Kosten per ha £2,12 tot £3,54 (bij £1 = £3,54) voor eerste certificering.

Bron: Andrew J. Leslie, 2000

⁶ Scottish Woodlands vraagt een jaarlijkse bijdrage van £ 200 per bosbedrijf per jaar voor certificering (voor een bedrijf tot 100 ha). Ook hier zijn de kosten bij zeer kleine bedrijven dus zeer hoog; jaarlijkse kosten worden door deelnemers betaald, eenmalige kosten door de organisatie of via externe financiering.

4.4.1.2 Scenarioberekeningen

Om inzicht te krijgen in de kosten aan certificeerder zijn voor een aantal scenario's de kosten doorgerekend op basis van gegevens van de certificeerders. Er is gebruik gemaakt van scenario's om een inzicht geven in de orde van grootte van de kosten onder verschillende omstandigheden.

De volgende scenario's voor groepscertificering zijn doorgerekend :

- **Scenario “10x100”**: groepen bosbedrijven van gelijke grootte: 10 bedrijven á 100 ha;
- **Scenario “GROTE DOORSNEDE”**: een doorsnede van het Nederlandse bosbezit met gezamenlijk 6060 ha;
- **Scenario “KLEINE DOORSNEDE”**: een doorsnede van het Nederlandse bosbezit met gezamenlijk 3089 ha.

Voor alle groepen geldt dat binnen de groep een duidelijk beleid opgesteld is waar iedereen zich aan houdt. Het bos wordt binnen de groep op een vergelijkbare wijze beheerd. Er is een sterke controle binnen de groep, waardoor de controles van de certificeerder beperkt kunnen worden.

Verschillen tussen de scenario's treden op door verschil in:

- het aantal bedrijven, waardoor meer of minder tijd nodig tijdens de eerste beoordeling en grote inspectie;
- de ligging van de bedrijven. Bij een sterk verspreide ligging is meer reistijd gerekend;
- de oppervlakte en de complexiteit van de bedrijven.

Er is steeds uitgegaan van een gunstig (goedkoop) en een ongunstig (duur) scenario. Verschillen hierin kunnen worden veroorzaakt door verschillen in dagtarieven, reistijden, benodigde arbeidstijd of het aantal assessors. De berekeningen zijn gebaseerd op gegevens van SGS. SKAL gaf aan geen gegevens over de kosten te kunnen aanleveren, omdat deze te sterk afhankelijk zijn van de specifieke situatie.

Scenario 10x100

Bij dit scenario worden de kosten berekend voor een groep van 10 bosbedrijven van 100 ha. In Tabel 5 is aangegeven waardoor de verschillen tussen het gunstige en het ongunstige scenario ontstaan.

Tabel 5. Uitgangspunten bij de berekening van de kosten aan de certificeerder voor de scenario's 10x100: Tien bedrijven van 100 ha.

Scenario	Uitgangspunten	
	gunstig	ongunstig
Groepscertificaat		
▪ 10x100	▪ 2 assessors ▪ 2 peer reviewers ▪ nauwelijks reistijd	▪ 2 assessors ▪ 3 peer reviewers ▪ 1 dag extra voorbereiding / stakeholders consult ▪ 0,5 dag reistijd per assessor ▪ 1 dag extra veldwerk

Doorsnede van het Nederlandse bosbezit

Op basis van de gegevens van het Boschap zijn twee groepen gemaakt die qua oppervlakte een doorsnede zijn van het Nederlandse bosbezit, maar in aantal deelnemers variëren. De gemiddelde bedrijfsgrootte is kleiner dan in de bovengenoemde scenario's. Er is een 'kleine doorsnede' met 89 bedrijven (Tabel 6) en een 'grote doorsnede' (Tabel 7).

Tabel 6. KLEINE DOORSNEDE : 89 bedrijven in een gebied van 50 x 50 km.

Grootteklasse	Gemiddelde areaal per bedrijf (in ha)	Aantal bedrijven	Totaal areaal (in ha)
5-25 ha	12	58	691
26-50 ha	36	13	473
51-100 ha	70	10	695
100-250 ha	156	8	1230
Totaal	33,6	89	3089

Tabel 7. GROTE DOORSNEDE: 178 bedrijven in een gebied van 150 x 150 km.

Grootteklasse	Gemiddelde areaal per bedrijf (in ha)	Aantal bedrijven	Totaal areaal (in ha)
5-25 ha	12	116	1381
26-50 ha	36	27	983
51-100 ha	70	20	1389
100-250 ha	156	15	2306
Totaal	33,6	178	6060

In Tabel 8 zijn de uitgangspunten weergegeven die ten grondslag liggen aan de verschillende scenarioberekeningen.

Tabel 8. Uitgangspunten bij de berekening van de kosten aan de certificeerder voor de verschillende scenario's voor doorsnede groepen bosbedrijven.

Scenario	Uitgangspunten	
	gunstig	ongunstig
<i>Groepscertificaat</i>		
▪ Kleine doorsnede (89 bosbedrijven)	▪ 4 periodieke controles ▪ verlaagd dagtarief	▪ 6 periodieke controles ▪ normaal dagtarief
▪ Grote doorsnede (178 bosbedrijven)	▪ 4 periodieke controles ▪ verlaagd dagtarief	▪ 6 periodieke controles ▪ normaal dagtarief

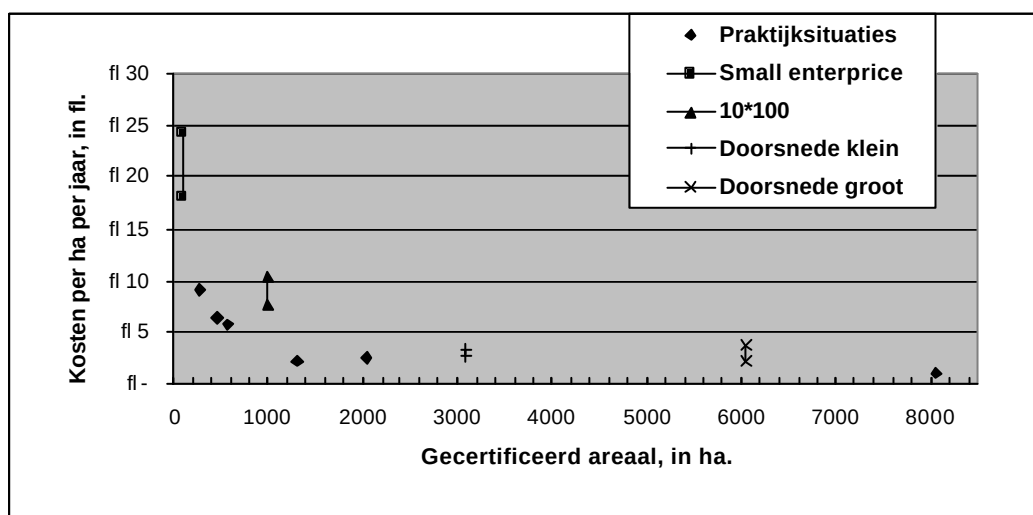
Resultaten

De kosten aan de certificeerder zijn voor de verschillende scenario's weergegeven in Tabel 9. In Aanhangsel 6 is aangegeven hoe de kosten tot stand zijn gekomen. De kosten van de scenario's van de groepen bedrijven met gelijke bedrijfsgrootte, 100 ha, variëren afhankelijk van de uitgangssituatie van f 7,66 tot f 10,21/ha/jaar.

Tabel 9. Kosten aan de certificerende instantie voor de verschillende scenario's, in guldens per ha per jaar.

Scenario	Kosten per ha per jaar	
	Gunstig	Ongunstig
10x100	f 7,66	f 10,21
kleine doorsnede	f 2,67	f 3,45
grote doorsnede	f 2,20	f 3,63

De kosten voor de doorsnede van het Nederlandse bos, met een kleinere gemiddelde oppervlakte maar met een grotere totale oppervlakte, variëren van f 2,20 tot f 3,63 per hectare per jaar. Het voordeel van een grotere totale oppervlakte is blijkbaar groter dan het nadeel dat de kleinere gemiddelde bedrijfsgrootte veroorzaakt.

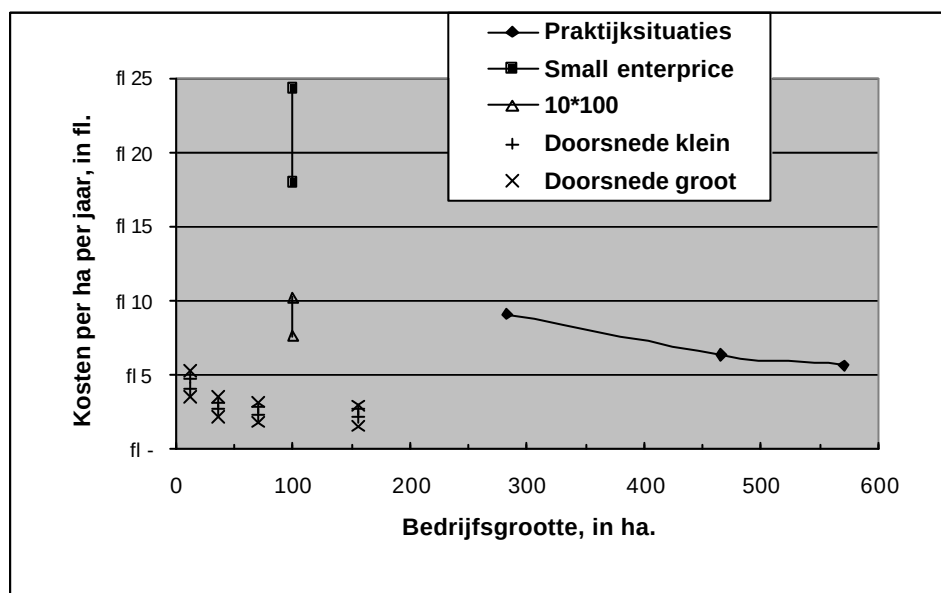

Figuur 10. Kosten aan de certificeerder bij verschillende gecertificeerde arealen en certificaten, in f/ha/jaar.

In Figuur 10 zijn de kosten aan de certificeerder van de verschillende scenario's, van de onderzochte praktijksituaties en van het small enterprise certificaat weergegeven. De gemiddelde kosten per ha per jaar blijken bij grotere oppervlakten steeds minder af te wijken die van grote bedrijven. Het schaalvoordeel blijkt bij groeps-certificering dus daadwerkelijk mee te spelen. Binnen een groep lijkt het redelijk dat de grotere bedrijven per hectare minder zullen betalen dan de kleinere bedrijven. Om de kosten aan de certificeerder te bepalen is een verdeelsleutel gewenst. Met de meest eenvoudige verdeelsleutel worden de kosten per bedrijf bepaald aan de hand van een vast bedrag per bedrijf en een opslag per hectare. In Tabel 10 is hiervan een voorbeeld uitgewerkt. Hierbij dient te worden opgemerkt dat een dergelijke verdeelsleutel altijd min of meer willekeurig is opgesteld. De resultaten uit tabel 10 zijn grafisch weergegeven in Figuur 11.

Tabel 10. Voorbeeld van uitwerking van een verdeelsleutel voor het bepalen van de kosten aan de certificeerder bij een groep bosbedrijven met verschillende bedrijfsgrootte.

Bedrijfsgrootte in ha	89 bedrijven (doorsnede)			
	gunstig		ongunstig	
	kosten per bedrijf per jaar: $f\ 25 + \text{areaal} * f\ 2,00$	kosten per ha per jaar	kosten per bedrijf per jaar: $f\ 27 + \text{areaal} * f\ 2,50$	kosten per ha per jaar
12	f 49,00	f 4,08	f 57,00	f 4,75
36	f 97,00	f 2,69	f 117,00	f 3,25
70	f 165,00	f 2,36	f 202,00	f 2,89
156	f 337,00	f 2,16	f 417,00	f 2,67

Figuur 11 . Kosten aan de certificeerder, in f/ha/jaar, bij verschillende bedrijfsgrootte en certificaten. Voor de 'doorsnede-scenario's' zijn verdeelsleutels gebruikt voor het bepalen van de kosten bij verschillende bedrijfsgrootte.

4.4.2 Kosten groepsvertegenwoordiger

Het is duidelijk dat het financieel niet haalbaar is om een betaalde kracht speciaal voor een groepscertificering in dienst te nemen. Er moet worden uitgegaan van bestaande organisaties die actief zijn in het bosbeheer, de nodige contacten hebben in de sector, en certificering erbij kunnen doen. Het opzetten van een nieuwe organisatie zal te kostbaar zijn.

Bij groepscertificering zal de groepsvertegenwoordiger in veel gevallen kosten in rekening brengen voor de geleverde diensten. Momenteel is er in Nederland geen ervaring met groepscertificering. Het blijkt moeilijk om zonder referentie een inschatting te maken van de benodigde tijd voor de groepsvertegenwoordiger. Een behoudende schatting van de tijd die de groepsvertegenwoordiger nodig heeft voor een (zeer) klein bedrijf (b.v. 25 ha) is gemiddeld een halve dag per jaar die voornamelijk besteed zal worden aan administratie en bedrijfsbezoek (mond. med. Arno Willems, 2000). Dat betekent bij een tarief van f80 (Bosgroep) tot f150 (rentmeester) per uur ten minste f13 tot f24 per hectare per jaar voor een bedrijf van 25 ha. Bij een bedrijf van 100 ha moet eerder aan een dag per jaar gedacht worden, ofwel f8 tot 15 per hectare per jaar.

4.4.3 Kosten begeleiding en overleg

De hoeveelheid werkzaamheden voor de beheerder tijdens de eerste beoordeling en de grote inspectie zal enigszins veranderen. Ieder bedrijf zal echter wel de checklist in moeten vullen, zoals bij de standaard certificering (een halve dag). Bij de grote inspectie worden echter, in tegenstelling tot de standaard certificering, niet alle bedrijven bezocht. Afhankelijk van de grootte van de bedrijven en de groepsgrootte een grotere of kleinere steekproef genomen van ongeveer 1/3 van de bedrijven. Zie verder paragraaf 3.2.4). In het gunstige geval gaat het dus om een halve mandag, in het ongunstige geval om een mandag. Bij 25 ha betekent dit ongeveer f1,50 resp. f3 per hectare per jaar.

In een periode van vijf jaar vindt bij ieder bedrijf minstens één maal een periodieke controle plaats. Afhankelijk van de bedrijfsgrootte zal dit voor de beheerder per vijf jaar een halve tot twee dagen per bedrijf in beslag nemen, wat bij een uurloon van f47 (Berger et al., 1999) neer komt op f38 tot f150 per bedrijf per jaar. Ofwel ongeveer f1,50 per hectare per jaar voor een bedrijf van 25 ha.

Daarentegen is extra tijd gemoeid met overleg met de groepsvertegenwoordiger en bij de interne controle van de groep. Uitgaande van twee tot vier uur bedrijfsbezoek per jaar door de groepsvertegenwoordiger (zie paragraaf 4.4.2), zijn de kosten hiervan ten minste f74 tot f148 per bedrijf per jaar, ofwel ten minste f3 per hectare per jaar voor een bedrijf van 25 ha. Hier komt nog onvoorziene tijd bij die b.v. nodig is wanneer er overlegd dient te worden als er problemen ontstaan binnen de groep.

4.4.4 Samenvatting van de kosten bij groepscertificering

In deze paragraaf wordt evenals in paragraaf 3.2.5 een voorbeeld gegeven van de kosten die kunnen optreden. De getallen zijn illustratief en geven een indicatie van de orde van grootte. Een aantal van de kosten is in de voorgaande paragrafen toegelicht. Voor de begeleiding van de certificeerder is ervan uitgegaan dat het bedrijf tijdens de grote inspectie in het gunstige geval niet wordt gecontroleerd. In het ongunstige geval wordt wel gecontroleerd, wat een halve (25 ha) of een hele (100 ha) mandag vergt. Verder geldt dat bij een bedrijf van 25 ha een halve dag gecontroleerd wordt, en bij een bedrijf van 100 ha één dag. Bij de begeleiding van de groepsvertegenwoordiger is aangenomen dat dit voor een bedrijf van 25 ha twee tot vier uur (gunstig resp. ongunstig) kost en bij een bedrijf van 100 ha vier uur. De kosten voor dood hout, administratie en inventarisaties zijn zoals in paragraaf 3.2.

Tabel 11. Indicatie van de kosten in (f/ha/jaar) voor groepscertificering voor bedrijven van resp. 25 en 100 ha.

Soort kosten	Kosten in f/ha			
	Bij 25 ha	Bij 25 ha	Bij 100 ha	Bij 100 ha
	gunstig	ongunstig	gunstig	ongunstig
Certificeerder	3	4	2	2
Groepsvertegenwoordiger	13	24	8	15
Aanpassing beheer				
realisatie dood hout	1	4	1	4
realisatie aandeel inheemse soorten	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Administratie en documentatie				
beheerplan	- *	16	- *	12
inventarisatie natuur (nestbomen e.d.)	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
opstandinventarisaties	- *	5	- *	5
administratieve werkzaamheden	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Begeleiden certificeerder	3	5	2	3
Begeleiden en overleg	3	6	2	2
groepsvertegenwoordiger				
Totaal Groeps-certificering	>23	>60	>14	>43
<i>Totaal Standaardcertificering</i>	<i>(>52)</i>	<i>(>96)</i>	<i>(>26)</i>	<i>(>51)</i>

* Er wordt hier vanuit gegaan dat er al een beheersplan aanwezig is en de opstanden geïnventariseerd zijn, waardoor de kosten hiervan niet aan certificering kunnen worden toegerekend.

Bij groepscertificering lopen de kosten per ha per jaar uiteen van f23 tot f60 voor zeer kleine bedrijven (25 ha) en van f14 tot f43 voor kleine bedrijven (100 ha), afhankelijk van de bedrijfsgrootte en de uitgangspunten. Met name de kosten voor de groepsvertegenwoordiger blijken zwaar mee te wegen en bepalen 27% tot 60% van de kosten.

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat groepscertificering een netto besparing oplevert ten opzichte van standaardcertificering. Met name bij de kleine bedrijven kan de

besparing groot zijn, namelijk ca. f 36 per hectare per jaar. Bij de bedrijven van 100 ha is de besparing kleiner, namelijk ongeveer f 8 tot f 12 per hectare per jaar.

De kosten zijn de gemiddelde kosten over de eerste vijf jaar. Voor een volgende periode van vijf jaar zullen ook hier de kosten iets lager zijn doordat voor die periode geen eerste beoordeling meer uitgevoerd zal worden. De kosten voor het beheersplan (alleen bij de ongunstige scenario's) bij een volgende periode van vijf jaar lager zijn doordat herziening ca. 80% goedkoper is dan het opstellen van een nieuw beheersplan.

Conclusies

- De kosten voor gezamenlijke certificering van groepen bosbedrijven lopen uiteen van tenminste f 14 (bij 100 ha en in een gunstig geval) tot f 60 (bij 25 ha in een ongunstig geval) per ha per jaar (exclusief eventuele bijkomende kosten voor het realiseren van het vereiste aandeel inheemse soorten en inventarisaties op planten en dieren).
- De kosten van groepscertificering zijn hoog ten opzichte van de jaaromzet van een klein bosbedrijf.
- Groepscertificering lijkt de minst dure oplossing voor certificering van kleine bosbedrijven, mits de administratieve eisen waaraan ze moeten voldoen tot een minimum worden beperkt.

4.5 Discussie

Totnogtoe hebben alleen Staatsbosbeheer, Koninklijke Houtvesterij Het Loo en enkele gemeenten hun bosbeheer laten certificeren, vooral om redenen van public relations. De kosten die daarmee gemoeid zijn, zijn voor deze organisaties klein in verhouding tot hun totale omzet. De kosten drukken in de meeste gevallen bovendien niet op de bedrijfskosten die met het daadwerkelijke beheer van het bos gemoeid zijn.

Voor kleine bosbedrijven ligt dat anders. Tot dusver is in Nederland geen klein bosbedrijf gecertificeerd. Ook is nog geen praktijkervaring opgedaan met gezamenlijke certificering van een groep bosbedrijven. Dat is gezien de hoge kosten ook niet verwonderlijk.

Bij het berekenen van de kosten van certificering voor kleine bedrijven is een aantal kostenposten geschat. Daar zit een mate van onzekerheid in. Zekerheid kan alleen worden verkregen door het uitvoeren van een pilot voor (groeps)certificering, maar dat valt buiten het kader van dit onderzoek.

Een vergelijking met groepscertificeringen in het buitenland leverde geen eenduidige informatie. De situaties in andere landen verschillen daarvoor teveel van die in

Nederland. Wel blijkt duidelijk dat men overal zoekende is naar een goed systeem voor de kleine bosbedrijven. Een pilotcertificering in Nederland blijft dus nodig om achter de precieze knelpunten en kosten te komen voor (zeer) kleine bedrijven en hiervoor oplossingen uit te werken.

Om zoveel mogelijk particuliere bosbedrijven in staat te stellen mee te doen met certificering, moeten de kosten zo laag mogelijk zijn. Kostenverlaging moet gezocht worden in het vaststellen van minimumeisen waaraan de administratie en het beheer moeten voldoen, in het kostenefficiënt opzetten van een groepsbeheerssysteem of door gebruik te maken van een al bestaand systeem. Kostenverlaging kan ook worden bereikt door een efficiënte en eenvoudige werkwijze van de certificeerder. Natuurlijk moet de certificeerder vaststellen of naar de geest en de letter aan de standaard wordt voldaan en kan niet aan de principes worden getornd. Wél kan op divers manieren worden gecontroleerd of aan de standaard wordt voldaan en kan de certificeerder, zeker bij een goed georganiseerde en professionele groep, met een relatief beperkte controle volstaan.

Het is niet ondenkbaar dat er –zeker voor de eerste experimentele certificeringen– maar misschien ook voor niet-jaarlijks terugkerende kosten, net als in andere landen, externe financiering of sponsoring kan worden gevonden.

Er bestaat discussie over welke kostenposten en welke baten aan certificering mogen of moeten worden toegerekend. Voor sommige bosbeheerders is de aanwezigheid van een goed beheersplan een vanzelfsprekende zaak, die niet tot extra kosten leidt bij certificering. Gebleken is echter dat veel beheerders niet over een beheersplan beschikken en dat zij –wanneer ze overgaan tot certificering– die kosten wel moeten maken. De discussie over welke kosten aan certificering moeten worden toegerekend moet elders worden gevoerd. In dit rapport zijn alle kosten inzichtelijk gemaakt, die de beheerder moet maken wanneer hij overgaat tot certificering, ook de kosten die eventueel aan andere kostenplaatsen moeten worden toegerekend.

Het feit dat het meeste bos naar zeggen van de boscijgenaren al voldoet aan de standaard, moet niet als negatief punt worden opgevat. De Nederlandse boscijgenaren hebben een voordeel ten opzichte van anderen die voor certificering meer kosten moeten maken om een (groot) deel van hun bos en/ of hun beheer aan te passen. Desondanks blijkt uit ervaringen van gecertificeerde boscijgenaren, zowel in Nederland als daarbuiten, dat het certificeringsproces en de samenwerking in een groep onder deskundige leiding, wel degelijk kan leiden tot een beter en professioneler bosbeheer. Dat hoeft niet te betekenen dat het bos er anders komt uit te zien, het zou wel tot gevolg kunnen hebben dat de bosbouwsector als geheel er beter voor komt te staan.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

- Algemeen

Tot begin 2000 was in Nederland 69.000 ha bos gecertificeerd volgens de FSC standaard. Het betreft bos van Staatsbosbeheer, Koninklijke Houtvesterij Het Loo en enkele gemeenten. De grootste certificering omvat 8000 ha, de kleinste 283 ha. Het gaat hier om standaardcertificeringen. De kosten bij deze certificeringen bestaan voor een groot deel uit kosten aan de certificerende instantie. Daarnaast worden kosten gemaakt voor bedrijfsadministratie en documentatie van de vereiste gegevens en voor eventuele aanpassingen aan het beheer om aan de standaard te kunnen voldoen. Tenslotte is ook de tijd die nodig is voor voorbereiding en begeleiding van de certificeerder als kosten te beschouwen. De mate waarin deze kosten een rol spelen varieert al naar gelang de grootte van het bedrijf en andere specifieke kenmerken.

- Kosten van standaardcertificeringen

De kosten voor standaardcertificering van een individueel bedrijf in Nederland blijken te variëren van f 1 tot f 9 per ha per jaar voor oppervlakten van 283 tot 8000 hectare. **Het betreft hier alleen de kosten aan de certificeerder; de totale kosten liggen hoger maar gegevens van overige kosten zijn niet bekend.** De (berekende) kosten per ha voor kleine en zeer kleine bedrijven nemen sterk toe naarmate de bedrijven kleiner zijn.

- Grootte van het Nederlandse Bosbezit

Van alle boseigenaren met meer dan 5 ha bos hebben 1427 eigenaren een bezit van 5-50 ha en 461 een bezit van meer dan 50 ha. De categorie met minder dan 5 ha bos wordt geschat op 13.000 eigenaren. Dat betekent dat slechts 3 % van de Nederlandse bosbedrijven (461 eigenaren) meer dan 50 ha bos heeft en 97% van de Nederlandse bosbedrijven (14.427 eigenaren) minder dan 50 ha. In dit rapport worden de bedrijven kleiner dan 50 ha tot de zeer kleine bosbedrijven gerekend en bedrijven tot 100 ha tot de kleine bedrijven. Het overgrote deel van de bosbedrijven is dus veel kleiner dan de tot nu toe gecertificeerde bedrijven.

- Berekende kosten

Uit de in deze studie uitgevoerde modelmatige berekeningen blijkt dat de totale kosten voor certificering onevenredig toenemen naarmate de bedrijfsgrootte afneemt, zeker voor (zeer) kleine bosbedrijven. Voor zeer kleine bedrijven van rond 25 ha variëren de kosten van f 52 tot f 96 per hectare per jaar, afhankelijk van de situatie en het aanwezig zijn van een beheerplan en inventarisatie. De kosten voor een klein bedrijf (100 ha) bedragen minimaal f 26 tot f 51 per hectare per jaar. Dergelijke kosten maken certificering voor kleine bosbedrijven onbereikbaar gezien hun bedrijfseconomische situatie

- Kosten van certificering in verhouding tot de houtopbrengst

De opbrengsten uit houtproductie bedroegen in 1996 en 1997 gemiddeld ongeveer f 135 per hectare per jaar. Wanneer hier de direct toe te rekenen kosten (blessen, oogst e.d.: meer dan f 50), de indirect toe te rekenen kosten (toezicht, onderhoud wegen e.d.: enkele tientjes) en de kosten voor certificering van worden afgetrokken wordt het netto resultaat van de houtoogst al snel negatief.

- Baten van certificering

De baten van certificering zijn op zijn minst onzeker en wegen niet op tegen de kosten die moeten worden gemaakt, met name bij kleine bosbedrijven. Voor de relatief grote bosbedrijven die totnutoe zijn gecertificeerd waren vooral overwegingen van publicitaire aard een reden om tot certificering over te gaan.

- Bereikbaarheid van certificering

Voor grote bosbedrijven zijn de kosten geen grote belemmering. Voor alle kleine bosbedrijven is individuele certificering financieel onaantrekkelijk dan wel onbereikbaar. Daarom zijn specifieke vormen ontwikkeld: small enterprise certificering en groepscertificering.

- Kosten small enterprise certificering

De kosten bij small enterprise certificering belopen al gauw f 30 tot f 40 per ha per jaar. Voor een klein bedrijf van 100 ha betekent dit weliswaar een kostenbesparing ten opzichte van een standaard certificaat, toch blijft het -ook bij een gunstig scenario- een kostbare certificering. Voor bedrijven ónder 100 ha liggen deze kosten nog hoger.

- Groepscertificering

Groepscertificering is een zeer flexibel systeem. De groepsvertegenwoordiger kan een lid van de groep zijn, maar ook een rentmeester, een bosbouwkundig adviseur, een houtverwerkend bedrijf of een bosgroep. De groepsleden kunnen grotere of kleinere particuliere of institutionele eigenaren zijn en bovendien kunnen ze hun beheer in verschillende mate onderbrengen in de groep.

De kosten voor gezamenlijke certificering van groepen bosbedrijven lopen uiteen van tenminste f 14 (bij 100 ha en in een gunstig geval) tot f 60 (bij 25 ha in een ongunstig geval) per hectare per jaar (exclusief bijkomende kosten voor het eventueel realiseren van het vereiste aandeel inheemse soorten en inventarisaties op planten en dieren). In het algemeen geldt, hoe homogener de groep en hoe uniformer het beheer, des te groter is het kostenbesparende effect van groepscertificering.

Bij groepscertificering nemen de kosten aan certificeerder weliswaar aanzienlijk af, maar de kosten van de groepsentiteit voor coördinatie, administratie en begeleiding zijn relatief hoog. Dit betekent dat ook groepscertificering in de huidige situatie in de meeste gevallen financieel onaantrekkelijk of onhaalbaar blijft. Mogelijke oplossingen kunnen worden gezocht in aanpassing van de werkwijze van certificering van kleine bosbedrijven. Hierbij moet worden gedacht aan specifieke richtlijnen voor een eenvoudig basisbeheersplan en een eenvoudige inventarisatiemethode voor kleine

bosbedrijven Daarnaast zou de certificeerder zijn controleprocedures (steekproef) moeten afstemmen op de overwegend kleine bosbedrijven bij groeps-certificering. Een andere oplossingsrichting kan bestaan uit overheidssteun voor de organisatorische taken van de groepsvertegenwoordiger, die immers niet alleen aan certificering maar aan een breder proces van samenwerking en professionalisering ten goede komen.

5.2 Randvoorwaarden

In het volgende zijn suggesties gegeven om optimale omstandigheden te scheppen waaronder (groeps)certificering tot een succesvolle en breed gedragen activiteit kan uitgroeien in Nederland.

- Bouseigenaar
  - Onderschrijft het FSC-gedachtegoed (of dat van een ander certificeringssysteem).
  - Wordt lid van/ deelnemer aan de certificeringsgroep en stemt zijn beheer daarop af.
  - Wil professionaliseren.
  - Is bereid zijn deel van de kosten voor certificering te betalen.
- Certificeerder
  - Formuleert duidelijke vereisten waaraan organisatie, coördinatie, controle, beheer en administratie zowel op eigenaars- als op groepsniveau moeten voldoen.
  - Hanteert een zodanige werkwijze voor groeps-certificering dat er voldoende rekening wordt gehouden met de kleine bosbedrijven.
- Groepsorganisatie
  - Heeft een duidelijk groepsbeleid en een groot coördinerend vermogen.
  - Heeft een transparante en effectieve werkwijze.
  - Beschikt over een grote mate van professionaliteit en vakinhoudelijke kennis.
- Overheid
  - Ondersteunt samenwerking en professionalisering binnen de bosbouwsector.
  - Zet een beleidslijn uit voor certificering gezien in het licht van de bedrijfseconomische situatie van kleine bosbedrijven.
  - Geeft impulsen aan certificering teneinde een beter bosbeheer te stimuleren.
- FSC werkgroep Nederland (FSC landentafel)
  - Volgt ontwikkelingen op de voet en onderneemt waar nodig actie naar enige partij.
  - Ontwikkelt richtlijnen voor aangepaste werkwijze voor certificering van kleine bosbedrijven.

5.3 Aanbevelingen

Boseigenaars, Groepen, Overheid, Certificeerder en FSC werkgroep

- In dit stadium is het van groot belang om een pilot voor (groeps)certificering uit te voeren met een representatieve groep bosbedrijven en bijvoorbeeld een bosgroep. Het gehele proces moet goed worden gevolgd om hiervan te leren voor volgende certificeringen.
- De ontwikkelingen bij PEFC moeten worden gevolgd, om te zien of hier mogelijkheden komen voor het Nederlandse bosbezit. Dan moet wel worden vastgehouden aan een hoog prestatieniveau, omdat alleen dan een verbetering in het Nederlandse bosbeheer kan worden bewerkstelligd.
- Het is voor alle betrokkenen belangrijk om het onderzoek te volgen dat het FSC-bestuur laat uitvoeren om een goed systeem te ontwikkelen voor certificering van kleine bosbedrijven. Een Nederlandse pilot-study naar groepscertificering kan daarvoor ook informatie aanleveren.
- Het is nuttig om te onderzoeken of –en zo ja in hoeverre– de informatie die voor de Subsidieregeling Natuurbeheer vereist is, ook gebruikt kan worden voor het proces van certificering. Daarbij moet nadrukkelijk worden bekeken wat de gevolgen zijn van het feit dat de Subsidieregeling Natuurbeheer stelt dat het resultaat wordt beloond waarbij de manier waarop dat wordt bereikt door de beheerder zelf kan worden ingevuld. Voor FSC is “de manier waarop” wel degelijk belangrijk.

Aanhangsel 1 Referenties

1.1 Begeleidingsgroep

G. van Tol	IKC-Natuurbeheer, Wageningen
R.L. Busink	Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij. 's Gravenhage
A.J.H. Willems	Unie van Bosgroepen, Zeist

1.2 Literatuur

Ad hoc werkgroep duurzaam bosbeheer, 1996. *Rapporten duurzaam bosbeheer en certificering.* IKC-N.

Anonymus, 1999. *Small enterprise certification, discussionpaper.* United Kingdom, SGS, 4 p.

Berger, E.P., J. Luijt en R.A.M. Schrijver, 1999. *Bedrijfsuitkomsten in de Nederlandse Particuliere bosbouw over 1997.* Den Haag,, Landbouw-Economisch Instituut, Periodieke rapportage 6.99.96, 66 p.

Blitterswijk, H. van en C.J.M. van Vliet, 2000. *Geïntegreerd bosbeheer in Nederland, een inventarisatie van de stand van zaken.* IN CONCEPT. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de groene ruimte.

Busink, R. L., 1995. Keurmeesters in het Nederlandse bos?; Duurzaam bosbeheer straks gecertificeerd? In: *Nederlands Bosbouw Tijdschrift* . p 199-205.

FSC werkgroep Nederland, 1999. *Eindversie Nederlandse Standaard voor de certificering van goed bosbeheer.* Wageningen, FSC werkgroep Nederland in oprichting.

FSC, 1998. *Group certification, FSC policy paper.* Mexico, Forest Stewardship Council, A.C.

FSC, 1999. *Draft minutes of the Forest Stewardship Council General Assembly.* Oaxaca, Mexico, 32 pp.

Ghazali, B. H. en M. Simula, 1998. *Timber certification, progress and issues.* ITTO, Yokohama.

Hansen, L. en H. Juslin, 1999. *The status of forest certification in the EEC region.* FAO.

Hart voor Hout, 1998. *Handboek Certificering Hout en Papier.* Amsterdam, Hart voor Hout/ Milieudefensie.

Hees, A. van, en S Clerkx, 1999. Dood hout in de bosreservaten. In: *De Levende Natuur*. 100, nr. 5, p. 168-172

Hollow, J. (ed.), 1998. *Investing in tomorrows forests; profitability and sustainability in the forest product industry.* World Wide Fund for Nature., Gland.

Hortensius, D., 1999. ISO 14000 and forestry management. ISO develops bridging document. In *ISO 9000 and ISO 14000 News*, 4, pp 11-20.

Konijnendijk, C., 1995. *Certificering in de praktijk.*, "Niet praten maar aan het werk" In: *Nederlands Bosbouw Tijdschrift* 67, pp 206-210.

Konijnendijk, C., 1999. *Intermediate evaluation of progress in achieving the Netherlands Year 2000 objective for sustainable forest management..* Zweden, European Forest Institute.

- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 1997.** *Nota houtcertificering en duurzaam bosbeheer*. Tweede Kamer der Staten Generaal, 1996-1997, stuk nummer 25 273.
- Muller, S. & E. Aertsen, 1996.** *Certificeren van bosbeheer (2 delen)*. Wageningen, Landbouwwuniversiteit Wageningen Vakgroep Bosbouw, Afstudeerverslag.
- Ozanne, L.K. en R. Vlosky, 1997.** *Willingness to pay for environmental certified wood products; the consumer perspective*. In : *Forest Products Journal* 47 (6) : pp 1-8.
- Pajari, B., T. Peck en E. Rametsteiner, 1999.** Potential markets for certified forest products in Europe. In: *Proceedings of the shared cost project "Policy analysis of timber certification as a marketbased instrument of forest policy to promote sustainable management of forests*. EFI.
- Puonti, E., 1999.** *The success of group certification in Finland*, University of Helsinki. 65 p.
- Rametsteiner, E., 1999;** *Policy analysis of certification of forest management (as a policy instrument to promote multifunctional sustainable forest management)*, Wenen, FAIR CT 95-766, 257 p.
- Schoonderwoerd, H. en W.P. Daamen, 1999.** *Houtoogst en bosontwikkeling in het Nederlandse Bos: 1984-1997*. Wageningen, Stichting Bosdata, 25 p.
- Schütz, P.R. en G. van Tol, 1990.** *Aanleg en beheer van bos en beplantingen*. Wageningen, Pudoc, 504 p.
- Scrase, H. 1999;** *Certification of forest products for small businesses: improving access – issues and options*.
- SKAL, 1998.** *SKAL Forestry Certification programme; generic standards for environmental management of natural forests, forest plantations, chain-of-custody and timber processing*. Zwolle, SKAL-forestry,.
- Staatssecretaris van LNV en de Minister van OS, 1999.** *Voortgangsrapportage internationaal bosbeleid*.
- Thornber, Kirsti, 1999.** *Overview of global trends in FSC certificates*. London, Forestry and Landuse programme, 10 p.
- Tol, G. van en P.R. Schütz, 1995;** *Europese ontwikkelingen op het gebied van duurzaam bosbeheer en de betekenis voor Nederland* In: *Nederlands Bosbouw Tijdschrift* , 67, p. 193-198.
- Upton, C en S. Bass, 1998.** *Handbook certification*. London, Earthscan Publications, 216 p.
- Wiemann, E.A.P., 1999.** *Kosten en doelrealisatie van omvorming naar kleinschalig gestructureerd bos*. Wageningen, Instituut voor bos- en natuurbeheer, IBN rapport 430, 150 p.
- Zappeij, D., 1995.** *Multifunctioneel bos en dood hout; leven na de dood. Onderzoek naar het waarom, de hoeveelheid, de realisering en de kosten van dood hout in multifunctioneel bos*. Arnhem, Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein, Afstudeerscriptie, 62 p.

1.3 Geraadpleegde personen

J. Lub	afd. Bosbeheer, gemeente Ede
H.A.J. Bonekamp	Afdeling Groen, Bosbeheer, gemeente Apeldoorn
J. H. Kuper	Koninklijke Houtvesterij Het Loo
L. van Beusekom,	afd. Bosbeheer, gemeente Renkum

F.W. van Tuyll van Serooskerken	Staatsbosbeheer, Driebergen
G. van Elst	afd. Groen en Recreatie, gemeente Lelystad
M. Bruggemans	afd. Bossen en Parken, gemeente Arnhem
E.O. M. Aalders	SGS (Société Generale de Surveillance)
	Agrocontrol, Spijkenisse
J.W. Heezen	SKAL forestry, Zwolle
Mw. G. Boetekees	Stichting Goed Hout!, Driebergen
A.J.H. Willems	Unie van Bosgroepen, Zeist
A. Bakker	Federatie Particulier Grondbezit, Zeist
R.M.W.J. Nas	Boschap, Zeist
H. Savenije	IKC-Natuurbeheer, Wageningen
R.J.A.M. Wolf	Eelerwoude Ingenieursbureau B.V., Wageningen
A. Leslie	Scottish Woodlands,
D. Jenkins	Coed Cymru, Wales, United Kingdom
M. W. Smith	Soil Association (Qualifor), United Kingdom

1.4 Internetsites over certificeren van bosbeheer

Sustainable Forestry and Certification Watch (Canada); www.sfcw.org
Algemene recente informatie.

SGS-forestry (Qualifor programma); www.sgs.co.uk
Algemene en gebiedsspecifieke informatie over certificering van bosbeheer, trainingsprogramma's en reeds uitgevoerde certificeringen

SKAL Nederland; www.skal.nl
Info over Skal in het algemeen (biologische landbouw, eko-keur) en over certificering van bos. Ook instructies en samenvattingen van certificeringsrapporten.

FSC Wereldwijd; www.fiscoax.org
Algemene info over FSC, stand van zaken; lijst van rapporten, beleidsdocumenten en overzicht van activiteiten.

Soil Association (forestry) ; www.soilassociation.org
Algemene info over "organic production"; uitleg over het "woodmark" forest certification scheme.

Earthscan Publications; www.earthscan.co.uk
Publicaties over duurzame ontwikkeling.

Scientific Certification Systems SCS; www.scs1.com
De website van certificeerder SCS met een eigen forest conservation program volgens FSC.

Rainforest Alliance (Smartwood); www.smartwood.org

De certificeringssite van de rainforest alliance, met veel concrete informatie.

Certification Information Services van European Forest Institute; www.efi.fi/cis

Veel informatie en links naar andere certificeringssites.

Pan European Forest Certification; www.pefc.org

Het Europese certificeringssysteem in kaart gebracht.

Stichting Goed Hout!; www.goedhout.nl

Info over de stichting, gecertificeerde producten en deelnemers; tekst van de Nederlandse versie van de FSC Standaard.

Canadian Sustainable Forestry Certification Coalition; www.sfms.com

Beschrijft het Canadese systeem, inclusief de laatste stand van zaken.

Finland, bosbouw en certificering ; www.forest.fi en www.smy.fi

Uitgebreide info over het Finse bos en bosbeheer en over het Finse certificeringssysteem.

Stichting Keurhout

<http://home-1.worldonline/~keurhout>

Forest World; www.forestworld.com

Algemene bosbouw-informatie, met afdeling voor certificering. Links naar wereldwijde, nationale en regionale initiatieven.

World Commission on Forests and Sustainable Development;

<http://iisd1.iisd.ca/wcfsd>

Algemene informatie over duurzame bosontwikkeling, wereldwijd.

Timber section of the United Nations, Economic Commission for Europe;

www.unece.org/trade/timber

Vooraf info over houtoogst en houthandel, links naar duurzame bosbouw.

International Institute for Environment and Development; www.iied.org.

Internationale organisatie met veel praktische informatie over projecten in vele landen en een uitgebreide lijst van publicaties (plus “bookshop” voor online bestellen)

Aanhangsel 2 Lijst van tabellen, schema's en illustraties

Tabellen

Tabel 1. Indicatie van de kosten in (f/ha/jaar) voor certificering voor een bedrijf van 25 resp. 100 ha.	28
Tabel 2: Eigendomssituatie van het Nederlandse Bosbezit; aantal eigenaren en aantal hectares per oppervlaktecategorie (Bron: Bosschap, 1999).	35
Tabel 3. Toelichting op de gebruikte aannames voor de berekening van kosten aan de certificeerder bij een small enterprise certificering.	39
Tabel 4. Uitgevoerde groepscertificeringen Bron: FSC website, december 1999 (voor meer detail, zie Aanhangsel 5)	41
Tabel 5. Uitgangspunten bij de berekening van de kosten aan de certificeerder voor de scenario's 10x100: Tien bedrijven van 100 ha.	48
Tabel 6. KLEINE DOORSNEDE : 89 bedrijven in een gebied van 50 x 50 km.	48
Tabel 7. GROTE DOORSNEDE: 178 bedrijven in een gebied van 150 x 150 km.	48
Tabel 8. Uitgangspunten bij de berekening van de kosten aan de certificeerder voor de verschillende scenario's voor doorsnede groepen bosbedrijven.	49
Tabel 9. Kosten aan de certificerende instantie voor de verschillende scenario's, in guldens per ha per jaar.	49
Tabel 10. Voorbeeld van uitwerking van een verdeelsleutel voor het bepalen van de kosten aan de certificeerder bij een groep bosbedrijven met verschillende bedrijfsgrootte.	50
Tabel 11. Indicatie van de kosten in (f/ha/jaar) voor groepscertificering voor bedrijven van resp. 25 en 100 ha.	52
Tabel 12: gecertificeerd in Nederland (Bron FSC website, 30/11/99)	72
Tabel 13: resource manager – certificeringen (bron FSC website 30/11/99)	73
Tabel 14 Groepscertificeringen (bron FSC website 30/11/99)	73
Tabel 15: Communal Certifications (bron FSC website 30/11/99)	74
Tabel 16. Berekening kosten voor small enterprise certificering, gunstig scenario.	75
Tabel 17. Berekening kosten voor small enterprise certificering, ongunstig scenario.	75
Tabel 18. Berekening kosten voor groepscertificering voor 10 bosbedrijven van 100 ha, gunstig scenario.	76
Tabel 19. Berekening kosten voor groepscertificering voor 10 bosbedrijven van 100 ha, ongunstig scenario.	76
Tabel 20. Berekening kosten voor het scenario kleine doorsnede,gunstig scenario.	77
Tabel 21. Berekening kosten voor het scenario kleine doorsnede, ongunstig scenario.	77
Tabel 22. Berekening kosten voor het scenario grote doorsnede, gunstig scenario.	78
Tabel 23. Berekening kosten voor het scenario grote doorsnede, ongunstig scenario.	78

Schema's

Schema 1. Verschillende verdeling van verantwoordelijkheden tussen de individuele leden en de groep (voor een FSC certificering).	43
Schema 2. Overzicht van certificerings-systemen en certificeerders	70

Figuren

Figuur 1. Gecertificeerd hout als “marketing tool” en voor public relations (Uit: NRC Handelsblad, 6 januari 2000)	10
Figuur 2. Kosten aan de certificeerder voor het Standaard certificaat bij bedrijven met verschillende oppervlakte bos, in f/ha/jaar.	19
Figuur 3. Kosten aan de certificeerder per bedrijf voor de reeds gecertificeerde bosbedrijven , in f/jaar.	20
Figuur 4. Aanwezigheid van beheersplannen bij bosbedrijven van verschillende grootteklassen, procentueel.(Bron: van Blitterswijk en van Vliet, in concept)	23
Figuur 5. Schatting van de hoeveelheid dood hout met een diameter > 30 cm. Aangegeven is het percentage van de bosbedrijven dat binnen een categorie denkt te vallen. (Bron: van Blitterswijk en van Vliet 2000, in concept).	25
Figuur 6. Schatting van het aandeel inheemse soorten. Aangegeven is het percentage van de bosbedrijven dat binnen een categorie denkt te vallen. (Bron: van Blitterswijk en van Vliet 2000, in concept).	26
Figuur 7: Staatsbosbeheer timmert aan de weg met nieuwe producten (Uit: NRC Handelsblad, 6 januari 2000)	30
Figuur 8. Certificering krijgt ook in regionale kranten aandacht (Uit: Zwolsche Courant, 14-10-99).	34
Figuur 9. Aantal bosbedrijven per bedrijfsgrootteklasse..	35
Figuur 10. Kosten aan de certificeerder bij verschillende gecertificeerde arealen en certificaten, in f/ha/jaar.	49
Figuur 11 . Kosten aan de certificeerder, in f/ha/jaar, bij verschillende bedrijfsgrootte en certificaten. Voor de 'doorsnede-scenario's' zijn verdeelsleutels gebruikt voor het bepalen van de kosten bij verschillende bedrijfsgrootte.	50
Figuur 12: de brug tussen ISO en principes voor goed bosbeheer (uit ISO 9000 en ISO 14000 NEWS).	69

Aanhangsel 3 Certificering, principes en systemen

3.1 Certificering algemeen

Certificering is het geheel van activiteiten op grond waarvan een onafhankelijke, deskundige en betrouwbare instelling schriftelijk kenbaar maakt dat er een gerechtvaardigd vertrouwen bestaat dat een product, dienst, systeem of persoon voldoet aan vooraf gestelde eisen. Een dergelijke instelling wordt **certificeerder** of **certificerende instelling** genoemd. Van belang is, dat de instelling onafhankelijk van de 'cliënt' toetst of een certificaat kan worden verleend. In deze onafhankelijkheid zit ook het verschil met bijvoorbeeld een erkenningsregeling, zoals door een brancheorganisatie kan worden ingesteld; de eigen organisatie toetst dan of de leden voldoen aan de door de branche opgestelde eisen. Er kunnen verschillende redenen zijn om tot certificering over te gaan :

- Klanten kunnen er om vragen,
- Een regulerende organisatie kan er om vragen
- Een bedrijf krijgt een voordeel ten opzichte van anderen die niet gecertificeerd zijn
- Een bedrijf wil laten zien dat het iets op een bepaalde manier doet of dat het product aan bepaalde eisen voldoet
- Certificering kan leiden tot betere interne kwaliteit /kostenverhoudingen
- De wetgever kan certificering als eis stellen.

De eisen waaraan de aanvrager van een certificaat moet voldoen worden vastgesteld door een **standaard-organisatie**. Wereldwijd is de International Organisation for Standardisation (ISO) een belangrijke standaard-organisatie. In Nederland is er het Nederlands Normalisatie Instituut (NNI).

Een belangrijk aspect bij certificering is de accreditatie. **Accreditatie** is de gezaghebbende erkenning van een certificerende instelling door een accrediterende organisatie nadat is gebleken dat deze instelling voldoet aan eisen voor technische deskundigheid, onafhankelijkheid en betrouwbaarheid. In Nederland wordt accreditatie uitgevoerd door de Raad voor Accreditatie. Accreditatie door de Raad betekent dat de instelling in Nederland als certificerende instelling mag opereren.

Accreditatie door de Standaardorganisatie betekent dat de instelling het Keurmerk van die standaard-organisatie mag toekennen aan aanvragers.

3.2 Certificering van bosbeheer

Certificering van bosbeheer is een vrij recent fenomeen, dat voor het eerst in 1989 werd toegepast. Het is voortgekomen uit de wereldwijde zorg voor de bossen en de druk vanuit consumentenkant voor een complete boycot van tropisch hout. Als alternatief voor een boycot werd certificering van 'duurzaam' of 'goed' bosbeheer ingevoerd. Enerzijds om consumenten te laten kiezen, anderzijds als stimulans om duurzaam bosbeheer te bevorderen. Aanvankelijk betrof het vooral de tropische regenwouden, later is dat uitgebreid naar alle bossen. De Forest Stewardship Council

(FSC) is tot dusverre de enige organisatie die een standaard voor goed bosbeheer heeft opgesteld die operationeel is in Nederland.

Certificering van bosbeheer gebeurt op vrijwillige basis. Een ‘certificeerder’ of ‘certificerende instelling’ die onafhankelijk is, geeft een schriftelijke verklaring dat de kwaliteit van het bosbeheer zoals dat door een beheerder (of een groep van beheerders) wordt uitgevoerd, voldoet aan een afgesproken standaard. Het keurmerk voor hout geeft dus niet de kwaliteit van het hout zelf aan, maar de manier waarop het is geproduceerd. Certificering van bosbeheer zal in het algemeen alleen gebeuren wanneer uit het bos ook hout wordt geoogst. Vaak worden hier het zogenaamde ‘chain of custody’ certificaat en het labelen/ waarmerken van de bosproducten aan gekoppeld. Daarmee wordt het hout van bos tot eindproduct gevolgd en kan worden aangetoond dat het niet verwisseld of vermengd is met hout uit andere bossen.

3.3 Standaarden voor goed bosbeheer

In grote lijnen zijn er voor het bosbeheer twee soorten van standaards voor certificering:

- **Proces-standaards** die opgebouwd zijn rond “environmental management” of “quality management”.
- **Performance-standaards**, waarin principes, criteria, en normen staan beschreven waaraan het bosbeheer minimaal moet voldoen.

Proces-standaard: Environmental management system en Quality Management

Bij een environmental management systeem wordt gekeken naar de effecten van bosbeheer en -bedrijf op het milieu. Een bedrijf verklaart in welke mate het de effecten van het bedrijfsproces of het bosbeheer op het milieu wil reduceren en hoe het dat denkt te bereiken.

Bij quality management stelt het bedrijf vast hoe het over kwaliteit denkt, hoe het zich van die kwaliteit verzekert, wat de stap-voor-stap instructies zijn om met het team die kwaliteit te bereiken en hoe daarin voortdurend verbeteringen kunnen worden aangebracht.

Doel van een EMS is om in verloop van tijd voortdurend de invloed van bedrijfsactiviteiten (korte en lange termijn), producten en diensten op het milieu te verbeteren. Dat moet gebeuren op een geplande, systematische en goed gedocumenteerde manier. Uit de documenten moet duidelijk blijken dat het systeem om tot verbeteringen op milieugebied te komen op alle niveaus van de organisatie voldoende is gewaarborgd. Betrokkenheid, een duidelijk standpunt en een actieve benadering naar milieuverbeteringen zijn belangrijk.

Het credo is:

Zeg wát je doet Doe wat je zegt Bewijs het Verbeter het

Performance-standaard: criteria voor goed bosbeheer

Een standaard voor bosbeheer is een document, dat is vastgesteld in overleg met alle betrokkenen en waarin de principes, criteria en normen staan waaraan het bosbeheer dient te voldoen. Een performance-standard legt een kwaliteitsniveau vast. Er is dus geen mogelijkheid om op een lager niveau in te stappen met de toezegging dat naar een betere situatie wordt toegewerkt. Vanaf het begin moet het beheer aan een zeker niveau voldoen. In de ecologische en biologisch dynamische landbouw is een mogelijkheid gecreëerd voor bedrijven die “in omschakeling” zijn; voor de bosbouw is deze mogelijkheid er niet. De Forest Stewardship Council was de eerste organisatie die een standaard voor goed bosbeheer (Wereldwijd) heeft geformuleerd.

Andere nationale standaards zijn o.a. in Finland en in Canada operationeel. Canada certificeert uitsluitend het beheer, zonder een labelling van het hout. In Finland is er sprake van een gecombineerd bosbeheer en chain of custody certificaat.

Een gecombineerde ‘standaard’: performance en proces

Een EMS stelt geen absolute voorwaarden aan het prestatieniveau, behalve waar het gaat om het voldoen aan relevante wetten van het betreffende land. Het betreft bovendien eisen die het bedrijf zichzelf oplegt. Bedrijven of organisaties kunnen besluiten een standaard voor bosbeheer te gebruiken die door andere organisaties, zoals FSC of PEFC is opgesteld, maar hebben ook de vrijheid om voor een ander prestatieniveau te kiezen. De FSC stelt wel het prestatieniveau vast en noemt ook een aantal documenten dat daarvoor nodig is, maar verbindt verder geen eisen aan het management van een bosbedrijf. De beide standaarden zijn goed als complementair te beschouwen. Bij een combinatie van beide, is zowel het kwaliteitsniveau van het bosbeheer vastgelegd, als de manier waarop het bosbedrijf aan die kwaliteit voldoet.

3.4 De keuze van de standaard

De meeste discussies bij certificering van bosbeheer hebben betrekking op de keuze van de standaard (streng of soepel) en over de vraag hoe dat moet worden aangetoond. De keuze is vaak afhankelijk van de aard van de organisatie of het bedrijf. Zo kiezen milieuorganisatie vaak voor (streng!) performance standaards en commerciële houtproducenten voor processtandaards (soepeler, meer vrijheid ten aanzien van het bosbeheer). Voor de consument is in de eerste plaats duidelijkheid gewenst. Een groot aantal keurmerken is daartoe niet bevorderlijk. Een veel gehoord argument in landen waar een goede wetgeving geldt voor bosbeheer, is dat certificering niets toevoegt en dat de landelijke wetgeving als standaard dienst kan doen. Daar kan echter tegenin worden gebracht dat dat wel in het land zelf bekend kan zijn, maar dat juist een objectief oordeel van het beheer door een onafhankelijke instantie het mogelijk maakt om internationaal te vergelijken.

Forest Stewardship Council – FSC

De Forest Stewardship Council heeft wereldwijd een standaard opgesteld voor goed bosbeheer. Uitgangspunt daarbij is dat het bosbeheer “ecologically responsible, socially beneficial and economically viable” is (FSC, 1997). De FSC heeft momenteel het meest uitgebreide en in praktijk toegepaste certificeringssysteem onder zijn hoede, en dit systeem geniet brede internationale erkenning (Hollow, 1998). Het is echter niet het enige systeem en sommige groeperingen hebben bezwaar tegen het monopolistische karakter dat zij aan FSC toeschrijven

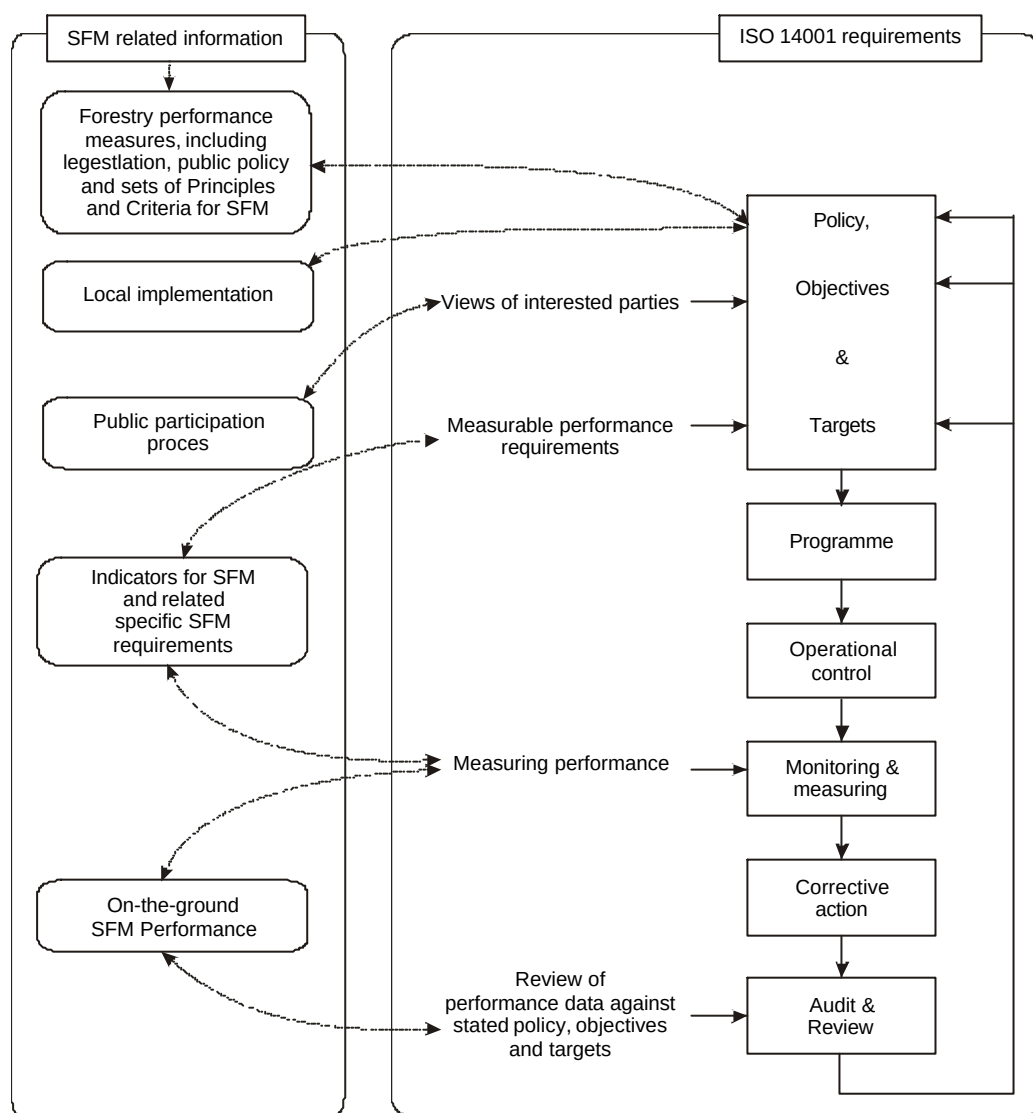
De wereldwijde FSC-standaard bestaat uit 10 principes, die zijn uitgewerkt in criteria voor goed bosbeheer. Deze zijn normatief en leggen het prestatieniveau vast. Eén van de principes betreft het beheersysteem.

FSC heeft de standaard breed (generiek, voor mondiaal gebruik) opgesteld en wil dat landen deze naar regionale of landelijke omstandigheden verfijnen. Een Nederlandse FSC-werkgroep, waarin alle groeperingen die belang hebben bij het Nederlandse bos zijn vertegenwoordigd, heeft een standaard uitgewerkt die is toegesneden op de Nederlandse bosbouwpraktijk (FSC werkgroep Nederland i.o., 1999). De standaard is in februari 2000 door de Nederlandse FSC werkgroep vastgesteld en zal naar verwachting in 2000 aan de wereldwijde FSC-organisatie worden voorgelegd ter goedkeuring (mond. med. FSC Nederland werkgroep i.o.). Een nationale standaard maakt certificering van Nederlandse bedrijven onafhankelijk van de interpretatie van de wereldwijde principes door een certificeerder.

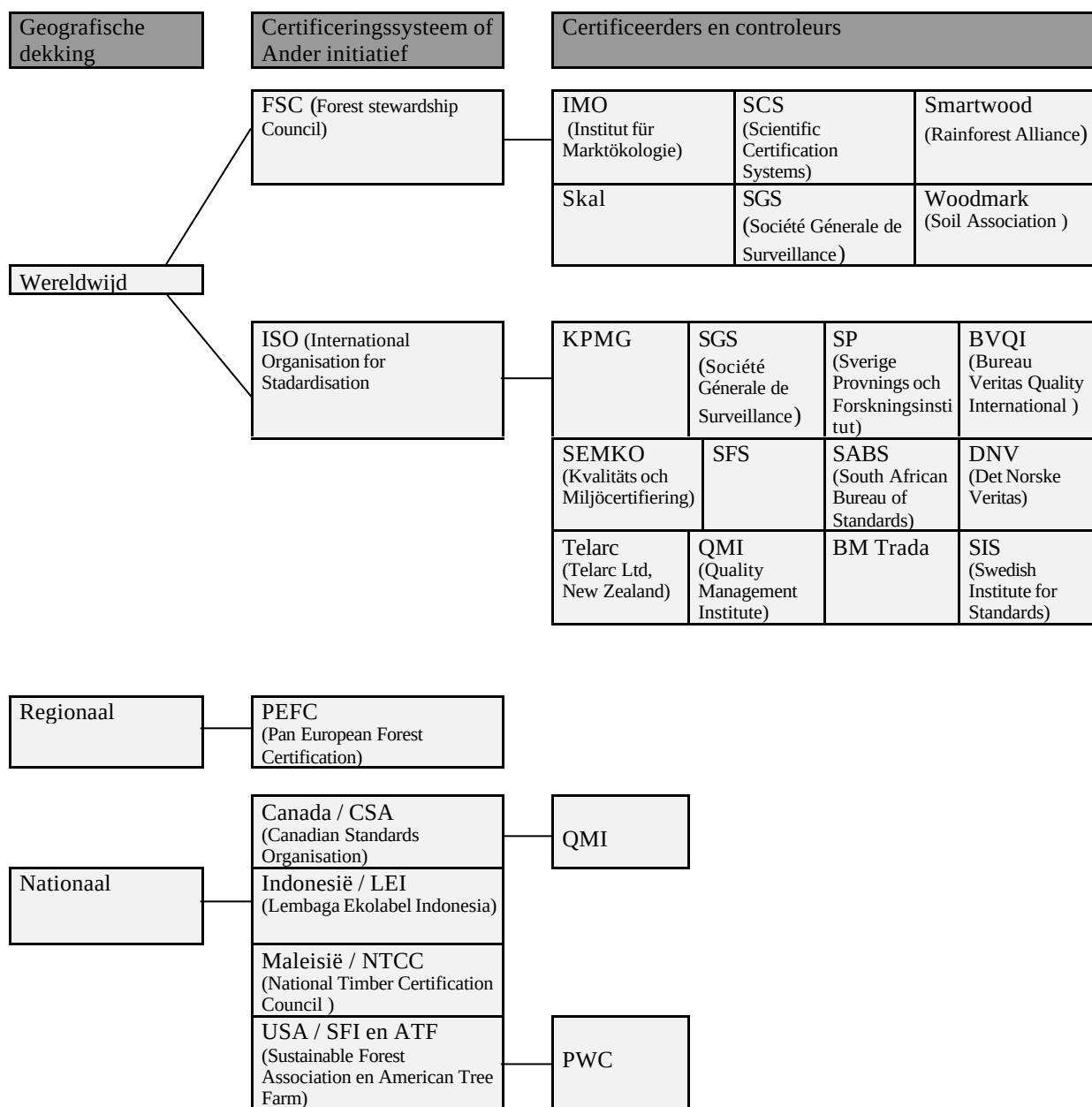
International Organisation for Standardisation – ISO

International Standardisation Organisation (ISO) is een wereldwijde federatie van nationale standaard-organisaties, waarin bijna 120 landen vertegenwoordigd zijn. ISO stelt zich ten doel om voor producten, diensten en processen standaarden op te stellen (bijv. standaardmaten voor schroeven). Voor milieubeheer bestaat de ISO-14000 serie. Vanwege het wereldwijde karakter van ISO lag het voor de hand om ook voor bos en hout hierbij aansluiting te zoeken. Na de UNCED-conferentie in 1992 is de aanzet gegeven, met bijdragen vanuit de Nederlandse overheid, om de bosgerelateerde punten uit Agenda 21 een plek te geven. Het resultaat was ISO 14001, een milieuzorgsysteem (of Environmental Management System, EMS) voor bosbedrijven.

Een EMS zoals ISO 14001 fungeert als onderdeel van het totale managementsysteem van een bedrijf. Dit systeem is echter niet normatief, er wordt nadrukkelijk geen prestatie niveau voor het bosbeheer vastgelegd. Dat gebeurt wel in ISO 140061; ISO 14061 is te beschouwen als een brug tussen de EMS en Forestry-principles (Hortensius, 1999). Zie ook Figuur 12. De keuze voor het prestatieniveau ligt echter nog steeds bij de bouseigenaar.

Figuur 12: de brug tussen ISO en principes voor goed bosbeheer (uit ISO 9000 en ISO 14000 NEWS).

Schema 2. Overzicht van certificerings-systemen en certificeerders

Aanhangsel 4 De certificering in Nederland

4.1 Certificerende instanties in Nederland

Op dit moment zijn twee certificeerders actief bij het bosbeheer in Nederland. Zij zijn beiden zowel geaccrediteerd door FSC.

- SKAL in Zwolle
- SGS in Spijkenisse.

Certificeerders mogen ook in andere landen certificeringen uitvoeren.

SKAL

SKAL is een Nederlandse organisatie, die ook internationaal als certificeerder opereert. Vanaf de oprichting heeft SKAL zich vooral beziggehouden met ekologische landbouw. Op dat vlak heeft SKAL ook ervaring met groepscertificeringen (zoals bij ekologisch werkende koffieboeren in Amerika. Naast het FSC keurmerk kan SKAL ook het EKO keurmerk aan bosbedrijven toekennen. Voor het EKO-keur moet het bosbeheer tov de FSC-standaard aan een aantal extra voorwaarden voldoen. FSC geeft de mogelijkheid aan certificeerders om ook andere keurmerken dan FSC uit te geven, maar die moeten dan wel aan strengere voorwaarden voldoen.

Bij SKAL ligt de nadruk, op de “performance”, op de kwaliteit van het bosbeheer, zonder overigens de noodzakelijke administratieve voorwaarden uit het oog te verliezen.

SKAL heeft veruit de meeste certificeringen van bos in Nederland uitgevoerd (bron: FSC website, 30 november 1999).

SKAL verstrekt informatie aan aanvragers, bijvoorbeeld over het proces van certificering en over het maken van een beheersplan.

SKAL voelt wel voor systemen van groepscertificering en denkt dat de bosgroepen daarvoor de aangewezen instantie zijn.

SGS (*Société Generale de Surveillance*)

SGS is een van de grootste internationaal opererende certificeerders, met een vestiging in Nederland; SGS concentreert zich op het certificeren van industrieën en laboratoria. Onder SGS Agro Control kan een bos worden gecertificeerd volgens ISO, met een door de klant te kiezen bosbouw-standaard. Onder SGS Forestry, dat door FSC is geaccrediteerd, is de koppeling gemaakt tussen de ISO systematiek en de FSC principles, het Qualifor Programma. Sinds 1997 is SGS Forestry ook actief in de Nederlandse bosbouw. Bij SGS ligt de nadruk op de procedures; documentatie is het belangrijkste.

Wereldwijd heeft SGS het meeste bos voor FSC (Bron FSC website, 30 november 1999). In Nederland heeft SGS één regio van SBB gecertificeerd. De SGS vestiging in Nederland, heeft sinds 1998 een eigen bosbouwdeskundige voor Nederland. SGS voelt voor groepscertificering en heeft daarvoor, naast een ‘gewoon’ groepssysteem, het systeem van resource manager ingesteld; ook ontwikkelt SGS een small enterprise systeem voor kleine bedrijven.

4.2 Gecertificeerd in Nederland

De volgende tabel (Tabel 12) geeft een overzicht van het bosbezit dat reeds is gecertificeerd in Nederland. Het betreft een aantal regio's van Staatsbosbeheer, Koninklijke Houtvesterij Het Loo en een aantal gemeenten. Tot nu toe (december 1999) zijn de certificeerders niet benaderd door particulieren met concrete aanvragen. In december '99 zou Staatsbosbeheer beslissen welke certificeerder de overige regio's zou controleren. Certificering wordt in 2000 verwacht (mond. med. van Tuyll, 1999)

Tabel 12: gecertificeerd in Nederland (Bron FSC website, 30/11/99)

	certificeerder	oppervlakte (in hectares)	jaar van certificering
Gemeente Apeldoorn	SKAL	571	
Gemeente Arnhem	SKAL	1.304	
Gemeente Ede	SKAL	2.044	
Gemeente Lelystad	SKAL	465	
Gemeente Renkum	SKAL	283	
Koninklijke Houtvesterij Het Loo	SKAL	8.058	
Staatsbosbeheer regio Gelderland	SGS	16.425	
Staatsbosbeheer regio Flevoland Overijssel	SKAL	18.200	
Staatsbosbeheer regio Groningen Drenthe	SKAL	21.714	
TOTAAL		69.064	

Aanhangsel 5 Wereldwijd uitgevoerde groepscertificeringen

Resource manager certifications omvatten wereldwijd 0,3% van het totaal gecertificeerde areaal. In de USA wordt dit systeem het meest gebruikt. De grootste betreft 8094 ha, de kleinste 91 ha SCS, SGS en vooral de Rainforest Alliance hanteren het systeem van resource manager certification.

Tabel 13: resource manager – certificeringen (bron FSC website 30/11/99)

LAND	AANTAL	OPP. (HA)	CERTIFICEERDER(S)
Canada	1	939	SCS
Honduras	1	7.970	Rainforest Alliance (smartwood)
Engeland	1	739	SGS (Qualifor)
USA	19	46.300	SCS (4 x) en Rainforest Alliance (15 x)
TOTAAL	22	55.948	

Volgens de FSC-gegevens zijn er 16 groepscertificeringen uitgevoerd, met in totaal 276.500 ha (1,5 % van het totaal gecertificeerde areaal, Bron FSC website, december 1999). De grootste groepscertificering qua oppervlakte is 171.000 ha, de kleinste 739 ha. De individuele groepsleden hebben een bosbezit dat varieert van 15 ha tot enkele duizenden hectaren.

Tabel 14 Groeps-certificeringen (bron FSC website 30/11/99)

LAND	Aantal	Opp. (ha)	Certificeerder(s)
Costa Rica	1	17.551	SGS (Qualifor)
Duitsland	3	18.667	SGS (Qualifor, 1x), IMO (Zwitserland, 2x)
Solomon Islands	1	1.106	SGS
Zuid Afrika	1	1.458	SGS
Zweden	3	187.104	SGS (2x), Soil Association (2x)
Engeland	4	33.995	SGS (3x), Soil Association (1x)
USA	3	19.682	SCS (1x), Rainforest Alliance (2x)
TOTAAL	16	276.563	

Een mengvorm

Een mengvorm, waarbij zowel resource manager certification als group certification binnen één overkoepelende organisatie aanwezig is, wordt beschreven bij Qualifor (SGS-UK). Deelnemende boscijgenaren hebben dan de keus uit zowel beheer als de administratie uit handen geven aan de groep (full members) of alleen de administratie bij de groep onderbrengen en het beheer zelf doen (associate members). Deze vorm stelt extra eisen aan de administratie. In de Scottish Woodlands certificering is dat op deze manier gedaan. Deze gemengde vorm is in de tabellen van FSC als “groepscertificering” opgenomen.

Communal certification

Communal certification komt 25 keer voor in het FSC overzicht, maar wat deze vorm van certificering precies inhoudt is onduidelijk. “Communal certifications” zijn uitgevoerd in 11 landen.

Tabel 15: Communal Certifications (bron FSC website 30/11/99)

LAND	AANTAL
Bolivia	1
Costa Rica	1
Guatemala	5
Honduras	2
Italië	1
Mexico	6
Solomon Islands	3
USA	3
Zambia	1
Zimbabwe	1
Papua Nieuw Guinea	1
TOTAAL	25

Aanhangsel 6 Toelichting op de scenario's

In dit aanhangsel zijn tabellen weergegeven met de berekeningen van de kosten voor de verschillende scenario's

Tabel 16. Berekening kosten voor small enterprise certificering, gunstig scenario.

Scenario: small enterprise, gunstig			
Gereduceerd dagtarief		Oppervl (ha): 100	
Fase	Omschrijving	Mandagen certificeerder	Kosten aan certificeerder
Pre-assessment	Bespreken checklist	0,5	f 800,00
	Rapportage	0,5	f 800,00
Main-assessment	Veldwerk	1	f 1.600,00
	Rapportage	1,5	f 2.400,00
	Peer-review	0,13	f 187,50
Totale aanvangskosten			f 5.787,50
Periodieke controles			2 f 3.200,00
Kosten per ha per jaar			f 17,98

Tabel 17. Berekening kosten voor small enterprise certificering, ongunstig scenario.

Scenario: small enterprise, ongunstig			
Standaard dagtarief		Oppervl (ha): 100	
Fase	Omschrijving	Mandagen certificeerder	Kosten aan certificeerder
Pre-assessment	Bespreken checklist	0,5	f 980,00
	Rapportage	0,5	f 980,00
Main-assessment	Veldwerk	1	f 1.960,00
	Rapportage	2	f 3.920,00
	Peer-review	0,25	f 375,00
Totale aanvangskosten			f 8.215,00
Periodieke controles			2 f 3.920,00
Kosten per ha per jaar			f 24,27

Tabel 18. Berekening kosten voor groepscertificering voor 10 bosbedrijven van 100 ha, gunstig scenario.

Scenario: groepscertificering, gunstig			
2 Assessors, weinig reistijd, 10 bedrijven		Oppervl (ha):	1000
Fase	Omschrijving	Mandagen certificeerder	Kosten aan certificeerder
Pre-assessment	Bespreken checklist	2	f 3.920,00
	Rapportage	2	f 3.920,00
Main-assessment	Voorbereiding	0,5	f 980,00
	Stakeholders consult	0,5	f 980,00
	Veldwerk	3	f 5.880,00
	Rapportage	2	f 3.920,00
	Peer-review	2	f 3.000,00
Totale aanvangskosten			f 22.600,00
Periodieke controles		8	f 15.680,00
Kosten per ha per jaar			f 7,66

Tabel 19. Berekening kosten voor groepscertificering voor 10 bosbedrijven van 100 ha, ongunstig scenario.

Scenario: groepscertificering, ongunstig			
2 Assessors, veel reistijd, 10 bedrijven		Oppervl (ha):	1000
Fase	Omschrijving	Mandagen certificeerder	Kosten aan certificeerder
Pre-assessment	Bespreken checklist	2	f 3.920,00
	Rapportage	2	f 3.920,00
Main-assessment	Voorbereiding	0,5	f 980,00
	Stakeholders consult	0,5	f 980,00
	Veldwerk	4	f 7.840,00
	Reistijd	1	f 1.470,00
	Rapportage	2	f 3.920,00
	Peer-review	3	f 4.500,00
Totale aanvangskosten			f 27.530,00
Periodieke controles		12	f 23.520,00
Kosten per ha per jaar			f 10,21

Tabel 20. Berekening kosten voor het scenario kleine doorsnede,gunstig scenario.

Scenario: kleine doorsnede, gunstig		Oppervl (ha): 3089	
Gereduceerd dagtarief			
Fase	Omschrijving	Mandagen certificeerder	Kosten aan certificeerder
Pre-assessment	Bedrijfsbezoek	2	f 3.000,00
	Rapportage	1	f 1.500,00
Main-assessment	Voorbereiding	0,5	f 750,00
	Veldwerk+stakeh. cons	5	f 7.500,00
	Rapportage	1	f 1.500,00
	Peer-review	1,5	f 2.250,00
	Internal review	0,5	f 750,00
Totale aanvangskosten			f 17.250,00
Periodieke controles		16	f 24.000,00
Kosten per ha per jaar			f 2,67

Tabel 21. Berekening kosten voor het scenario kleine doorsnede, ongunstig scenario.

Scenario: kleine doorsnede, ongunstig		Oppervl (ha): 3089	
Standaard dagtarief			
Fase	Omschrijving	Mandagen certificeerder	Kosten aan certificeerder
Pre-assessment	Bedrijfsbezoek	2	f 3.920,00
	Rapportage	1	f 1.960,00
Main-assessment	Voorbereiding	0,5	f 980,00
	Veldwerk+stakeh. cons	5	f 9.800,00
	Rapportage	1	f 1.960,00
	Peer-review	1,5	f 2.250,00
	Internal review	0,5	f 980,00
Totale aanvangskosten			f 21.850,00
Periodieke controles		16	f 31.360,00
Kosten per ha per jaar			f 3,45

Tabel 22. Berekening kosten voor het scenario grote doorsnede, gunstig scenario.

Scenario: grote doorsnede, gunstig Gereduceerd dagtarief		Oppervl (ha): 6060	
Fase	Omschrijving	Mandagen certificeerder	Kosten aan certificeerder
Pre-assessment	Bedrijfsbezoek	3	f 4.500,00
	Rapportage	1	f 1.500,00
Main-assessment	Voorbereiding	1	f 1.500,00
	Veldwerk+stakeh. cons	12	d18.000,00
	Rapportage	1,5	f 2.250,00
	Peer-review	1,5	f 2.250,00
	Internal review	0,5	f 750,00
Totale aanvangskosten			f 30.750,00
Periodieke controles		24	f 36.000,00
Kosten per ha per jaar			f 2,20

Tabel 23. Berekening kosten voor het scenario grote doorsnede, ongunstig scenario.

Scenario: grote doorsnede, ongunstig Standaard dagtarief		Oppervl (ha): 6060	
Fase	Omschrijving	Mandagen certificeerder	Kosten aan certificeerder
Pre-assessment	Bedrijfsbezoek	3	f 5.880,00
	Rapportage	1	f 1.960,00
Main-assessment	Voorbereiding	1	f1.960,00
	Veldwerk+stakeh. cons	12	f 23.520,00
	Rapportage	1,5	f 2.940,00
	Peer-review	1,5	f 2.250,00
	Internal review	0,5	f 980,00
Totale aanvangskosten			f 39.490,00
Periodieke controles		36	f 70.560,00
Kosten per ha per jaar			f 3,63